

Beregnet til
Utdanningsdirektoratet

Dokument type
Rapport

Dato
August 2019

UTPRØVING AV EKSAMEN I PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG

OPPSUMMERING AV SPØRREUNDERSØKELSE OG DIALOGMØTE

UTPRØVING AV EKSAMEN I PRAKTISKE OG ESTETISKE FAG

Rambøll
Hoffsveien 4
Postboks 427 Skøyen
0213 Oslo

T +47 2252 5903
<https://no.ramboll.com>

INNHold

1.	Innledning og bakgrunn	1
1.1	Spørreundersøkelser til skoleledere, lærere og elever	3
1.2	Dialogmøte	3
2.	Oppsummering av sentrale problemstillinger	4
2.1	Anbefalinger av eksamensmodell	4
2.2	Lærernes kompetanse og kompetanseutviklingsbehov	5
2.3	Retningslinjer og ressurser	6
3.	Analyse av spørreundersøkelsen	8
3.1	Hvordan organiseres fagene?	9
3.2	Hvordan organiseres og gjennomføres eksamen?	10
3.3	Erfaringer med gjennomføringen av eksamen	14
3.4	Har lærerne nødvendig kompetanse og hva trenger de av støtte?	16
4.	Rapport fra dialogmøtet	18
4.1	Rapport fra del 1 – gevinster og utfordringer	18
4.2	Rapport fra del 2 - Administrative grupper	20
4.3	Rapport fra del 2 - Faggrupper	22
	Vedlegg 1 - Del 1 Gevinster og utfordringer	27
	Vedlegg 2 - Del 2 Administrative grupper	34
	Vedlegg 3 - Del 2 Faggrupper	35

1. INNLEDNING OG BAKGRUNN

Som en del av Meld. St. 28 (2015–2016) Fag – Fordypning – Forståelse ønsker Kunnskapsdepartementet å vurdere om de praktiske og estetiske fagene mat og helse, kroppsøving, musikk og kunst og håndverk (og faget duodji i Finnmark fra 2018/2019) skal bli en del av trekkfagsordningen til lokalt gitt eksamen i 10. trinn.

Utdanningsdirektoratet har av den grunn fått i oppdrag å organisere en utprøving med en eksamensliknende prøve i disse fagene. Formålet med utprøvingen er å innhente erfaringer for å kunne ta en beslutning om fagene skal bli en del av trekkfagsordningen og hvilken type eksamensform dette eventuelt skal bli:

- muntlig eksamen, med praktiske innslag - med 24 timers forberedelse og 30 minutter eksaminering per elev
- muntlig-praktisk eksamen - med forberedelsestid på inntil 48 timer og 45 minutter eksaminering per elev

Det ble gjennomført en utprøving med frivillig deltakelse skoleåret 2017-2018, og en andre utprøving skoleåret 2018-2019. For skoleåret 2018-2019 var det 5 fylker som deltok, hvorav 15 kommuner og 19 skoler. De fleste deltakerne fra utprøvingen i 2017-2018 var også med i 2018-2019 skoleåret.

I forbindelse med andre utprøving har Rambøll bistått Utdanningsdirektoratet med å samle inn og oppsummere deltakernes erfaringer etter gjennomføringen våren 2019. Dette har vi gjort gjennom to sentrale aktiviteter:

1. Spørreundersøkelse rettet mot skoleledere, lærere og lever i forbindelse med gjennomføringen
2. Bistand til å arrangere og oppsummere innspill og vurderinger i dialogmøte

Denne rapporten oppsummerer og analyserer resultater og funn fra spørreundersøkelsene (kapittel 3) og informasjonen som ble samlet inn i dialogmøtet (kapittel 4). Som en oppsummering (kapittel 2) ser vi nærmere på tre sentrale problemstillinger/temaer knyttet til utprøvingen med informasjon fra både spørreundersøkelsen og dialogmøtet.

HOVEDFUNN

Erfaringene fra gjennomføringen tilsier at det ikke er noen tydelig konsensus om hvilken av de eksisterende eksamensmodellene som egner seg best for noen av de fire fagene. Det er både fordeler og ulemper med begge modellene. Modellene som er prøvd ut er bygget på eksamen i teoretiske fag og passer derfor ikke like godt for de praktiske og estetiske fagenes egenart. Det bør derfor tenkes nytt rundt gjennomføring av eventuell eksamen i disse fagene og det bør ligge andre eksamensmodeller til grunn for gjennomføringen enn alternativene som er prøvd ut. Samtidig, når vi spør lærerne om hvilken av de to eksamensmodellene de vil anbefale for sitt fag basert på sine erfaringer, favoriserer majoriteten «muntlig-praktisk eksamen med forberedelsestid på inntil 48 timer og 45 minutter eksaminering per elev». Men de ulike fagene har også ulike behov:

Musikk - Lærerne favoriserer muntlig-praktisk eksamen med forberedelse på inntil 48 timer og 45 minutter eksaminering grunnet tilstrekkelig og nødvendig lengde på forberedelsestid, f.eks. til å forberede et praktisk innslag. Lærerne foreslår videre at en eksamensmodell med 48 timer forberedelse (eller lengre), 30 minutters gruppeeksamen og 15 minutter individuell utspørring er egnede rammer for gjennomføring av eksamen i musikk.

Kunst og håndverk - Lærerne er noe uenig i hvilken eksamensform som egner seg best for dette faget. Flertallet mener at modellen «Muntlig-praktisk eksamen, inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen» ville være til det beste for eleven for å vise frem kompetanse, men flere av lærerne mener også at 30 minutter eksaminering er tilstrekkelig for at elevene skal få vist sin kompetanse, samtidig som det i praksis er enklere å gjennomføre en eksamen på 30 minutter per elev på skolene med hensyn til logistikk og organisering.

Kroppsøving - Flertallet av lærerne i utprøvingen mener at eksamensformen «Muntlig-praktisk eksamen med inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen» gir elevene best mulighet til å få vist sin kompetanse i faget. Lengre eksamenstid gir også mulighet til å inkludere både fellesaktivitet og individuelt fokus slik at flere kompetansemål kan dekkes. Lærerne mener også at forberedelsesdelen bør kunne være en del av vurderingsgrunnlaget.

Mat og helse - Lærerne vurderer de to eksamensmodellene som tilnærmet likeverdige fordi man ved å holde en gruppeeksamen kan sikre kandidatene så mye tid de trenger til å demonstrere sine ferdigheter. Likevel favoriseres «Muntlig-praktisk eksamen med inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen». I mat og helse er det eksamenstiden som er viktigst, men det nevnes også at kort forberedelsestid kan være en administrativ utfordring, for eksempel når man skal skaffe ingrediensene på kort varsel.

For en eventuell innføring av eksamen i disse fagene nasjonalt, tilsier informasjon fra utprøvingen at det vil være et behov for å øke kompetansen til lærerne både når det gjelder formalkompetanse, men også særskilt kompetanse knyttet til utforming av oppgaver og vurderingskriterier til eksamen. I tillegg til kompetanseheving er det et ønske om (nasjonale) ressurser, retningslinjer og støtte i arbeidet med å utforme oppgaver og vurderingskriterier. Slike ressurser bør skissere et rammeverk for hvordan oppgavene bør innrettes, men hvor det åpnes for forskjellige løsninger mellom skolene.

I det følgende beskriver vi nærmere innholdet i spørreundersøkelsen og dialogmøtet.

1.1 Spørreundersøkelser til skoleledere, lærere og elever

I forbindelse med utprøvingen av eksamenslignende prøve i praktiske og estetiske fag, ble det sendt ut spørreundersøkelser til skoleledere, lærere og elever som var med i utprøvingen. Undersøkelsen ble sendt ut til skolene i etterkant av gjennomført utprøving. Perioden for datainnsamling strekker seg derfor fra mars til juni 2019.

Invitasjon til spørreundersøkelsen ble sendt direkte til skoleledere og lærere i etterkant av utprøvingen. Spørreskjemaet til elevene ble distribuert via skolens ledelse til de aktuelle elevene. Vi sendte opp til tre påminnelser til skoleledere og lærere, likevel var det noen som ikke gjennomførte undersøkelsen. Når undersøkelsen ble lukket, satt vi igjen med følgende antall svar.

Spørreundersøkelsene ble besvart av:

	Skoleledere	Lærere	Elever
Gjennomført/ svarprosent	13 (73 %)	24 (69 %)	62 (78 %)
Delvis gjennomført	1	0	2
Ikke besvart	1	11	16
Totalt	15	35	78

Note: Siden det var skolens ledelse som distribuerte undersøkelsen til elevene, vet vi ikke hvor mange elever som mottok undersøkelsen. Tallene for elever viser hvor mange elever som åpnet lenken til undersøkelsen. Det kan derfor være flere elever som mottok undersøkelsen, men som ikke åpnet denne.

Svar per fag i utprøvingen fordeler seg på følgende måte:

	Skoleledere	Lærere	Elever
Musikk	6	4	1
Mat og helse	7	7	24
Kunst og håndverk (og duodji)	7	8	16
Kroppsøving	5	5	23

Note: Tallene for skolelederne representere fagene som ble prøvd ut på skolen. Hvis en skole har prøvd ut eksamen i to fag, telles det dobbelt her.

1.2 Dialogmøte

Dialogmøtet gjorde det mulig å innhente erfaringer og vurderinger fra gjennomføringen av utprøvingen. Representanter fra praksisfeltet og andre sentrale aktører fikk anledning til å dele erfaringer, drøfte disse, samt gi innspill til egnet eksamensform og mulig gjennomføring.

Utdanningsdirektoratet inviterte til dialogmøtet som ble holdt 29. april 2019. Deltakerne i møtet var i hovedsak lærere, skoleledere, fylkesmenn og medlemmer av læreplangruppene for de fire aktuelle fagene. Flere inviterte, blant annet fra Sametinget og Elevorganisasjonen, ble dessverre forhindret å delta, blant annet på grunn av en flystreik. Disse deltakerne ble invitert til å komme med skriftlige innspill på epost. Slike innspill fra enkeltpersoner er markert i vedleggene. Per 27. juni 2019 mottok Rambøll fire innspill.

2. OPPSUMMERING AV SENTRALE PROBLEMSTILLINGER

For noen sentrale problemstillinger/temaer har vi valgt å se nærmere på sammenhenger på tvers av spørreundersøkelsen og dialogmøtet. Problemstillingene/temaene er 1) anbefaling av eksamensmodell basert på erfaringer fra utprøvingen, 2) lærenes kompetanse og kompetansebehov og 3) retningslinjer og ressurser.

2.1 Anbefalinger av eksamensmodell

Utdanningsdirektoratet har ønsket tilbakemeldinger på hvilken eksamensmodell som anbefales for hvert av de fire fagene. Gjennom spørreundersøkelsen og dialogmøtet har Rambøll hentet inn læreres vurderinger og anbefalinger av eksamensmodell. De to modellene som er forsøkt og utprøvd er:

- muntlig eksamen, med praktiske innslag - med 24 timers forberedelse og 30 minutter eksaminering per elev
- muntlig-praktisk eksamen - med forberedelsestid på inntil 48 timer og 45 minutter eksaminering per elev

Spørreundersøkelsen avdekket at de fleste (22 av 24) lærere har benyttet seg av muntlig-praktisk eksamen. Når lærerne i spørreundersøkelsen blir bedt om å anbefale en modell for sitt fag, anbefaler ikke de to lærerne som benyttet muntlig eksamen med praktiske innslag, denne modellen. Det gjør imidlertid en lærer som har forsøkt begge modeller over de to siste årene.

I dialogmøtet kom det frem at det for flere av faggruppene var vanskelig å lande på én modell. Noe som gikk igjen i alle gruppene, var et uttalt behov for eksamensmodeller som ivaretok fagenes praktiske egenart. Mange grupper pekte på at modellene og de muntlige eksamensformene som ble utprøvd nå, i hovedsak er basert på og har utgangspunkt i et teoretisk fag. For å ivareta fagenes praktiske egenart foreslo gruppene at det enten burde utvikles nye modeller, eller at det blir gitt mulighet for å kombinere de to modellene: for eksempel 48 timer forberedelse med 30 minutter eksamenstid.

I spørreundersøkelsen rapporterte lærerne hvor lang forberedelses- og eksamenstid de hadde benyttet, og fra dette kan vi se at flere lærere allerede har kombinert tidsbruken i de to modellene. Av 24 lærere er det 9 som har valgt en kombinasjon av forberedelsestid og eksamenstid som ikke ligger innenfor de to definerte modellene. Det er også forskjell mellom fagene når det gjelder hvor lang forberedelsestid og eksamenstid elevene fikk.

I **musikk** har tre av fire lærere benyttet 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamenstid. Den fjerde læreren, som benyttet 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamenstid, anbefalte etter gjennomføring at forberedelsestiden bør ligge på 48 timer. Dette kan bety at det for lærere i musikk er viktigere med lang forberedelse enn lengden på eksamenstiden. Denne antakelsen underbygges av diskusjonen på dialogmøtet hvor gruppen for musikk ikke var helt fornøyd med noen av de to eksamensmodellene. De var mest positive til modellen med lang forberedelsestid, både fordi det er urealistisk at elever kan øve inn noe på 24 timer, og fordi lengre tid åpner for veiledning under forberedelsene og i gruppearbeid. Det var noe uenighet i gruppen når det gjaldt lengden på eksamenstiden.

I **mat og helse** har alle syv lærere benyttet en modell med 48 timer forberedelsestid, 4 med 30 minutter eksamenstid og tre med 45 minutter eksamenstid. Det kan derfor se ut som at det for lærerne i mat og helse favoriserer lang forberedelsestid. Når de samme lærerne skal komme med anbefalinger endrer bildet seg noe. To av syv lærere anbefaler 24 timer forberedelse, og to lærere anbefaler andre modeller. I dialogmøtet kommer det frem noen nyttige betraktninger som kan bidra til å forklare dette. Gruppen vurderte de to eksamensmodellene som tilnærmet likeverdige siden de mente at kunne sikre at kandidatene får tilstrekkelig med tid til å demonstrere sine

ferdigheter ved å holde en gruppeeksamen. I mat og helse er det eksamenstiden som er viktigst, mens kort forberedelsestid er mer en administrativ utfordring, for eksempel når man skal skaffe ingrediensene på kort varsel. Dersom det ikke åpnes for å holde gruppeeksamen så anbefales modellen med 48 timers forberedelse og 45 minutter eksamen.

I **kroppsøving** har tre av fem lærere hatt 48 timer forberedelsestid og 45 minutter eksamen, mens to av fem lærere har hatt 24 timer forberedelse med henholdsvis 30 og 45 minutter eksamenstid. Sistnevnte velger 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen i sin anbefaling. Dette gjør at hovedbildet for kroppsøving er at det for lærerne oppleves som viktigere med lang eksamenstid enn lengden på forberedelsestiden. I dialogmøtet trekker gruppen frem at lang eksamenstid gjør det mulig å dekke et bredt spekter av kompetansemålene, for eksempel de som omhandler samarbeid og annen interaksjon mellom elevene.

For lærere i **kunst og håndverk** er bildet noe mer sammensatt da halvparten, fire av åtte lærere, har brukt og anbefaler 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen, mens den andre halvparten anbefaler 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamen. Dialogmøtet bekrefter denne splittelsen med bakgrunn i at gruppa ikke kom frem til en enhetlig anbefaling av den ene eller den andre modellen da de ser styrker og svakheter ved begge. Lærerne i kunst og håndverk har ikke diskutert eller trukket frem muligheten for gruppeeksamen slik lærerne i mat og helse har gjort.

Oppsummert

Det er ingen konsensus om valg av modell for noen av de fire fagene – de fleste gruppene ser noen fordeler og ulemper med begge modellene. Mange lærere har kun forsøkt én modell, noe som kun danner grunnlag for å kommentere fordeler og ulemper med den modellen de har forsøkt. Flere grupper i dialogmøtet flagget en bekymring for at eksamen i de praktiske og estetiske fagene, slik det prøves ut nå, vil endre fagene. Modellene for utprøvingen er bygget på en modell for teoretiske fag og passer ikke de praktiske og estetiske fagenes egenart. Dette vanskeliggjør eksamenskandidatens demonstrering av praktiske ferdigheter, og det er en risiko for at eksamen i stedet blir en muntlig teoretisk eksamen. Dersom dette blir en realitet, kan det skyve hele faget i en teoretisk retning fordi mange lærere vil endre fokus i undervisningen til det som testes på eksamen - teori. Deltakerne på dialogmøtet peker på at det er et behov for å utvikle og prøve ut nye modeller som ivaretar fagets praktiske egenart og åpner for at elevene får demonstrere det praktiske. De mener derfor man bør tenke nytt rundt gjennomføring og ikke bare basere seg på en eksisterende modell for muntlig eksamen. Noen peker på at nye modeller i praktiske fag kan være en berikelse og gi flere muligheter i andre fag.

2.2 Lærernes kompetanse og kompetanseutviklingsbehov

Lærernes kompetanse til å utvikle oppgaver og vurderingskriterier til prøveeksamen er avgjørende med tanke på innføring av eksamen over hele landet. Er det slik at lærerne har kompetansen det er behov for, eller er det behov for noen tiltak for å øke kompetansen? I spørreundersøkelsen er lærerne og skolelederne bedt om å vurdere egen og egen skoles kompetanse, mens deltakerne i dialogmøtet diskuterte kompetanse og kompetansebehov i lys av en eventuell innføring av eksamen i hele landet.

I spørreundersøkelsen oppgir alle lærere i alle fag at de i noen eller i stor grad har nødvendig kompetanse til å utvikle oppgaver og vurderingskriterier til prøveeksamen. Det er mulig å anta at lærerne som har vært med i denne utprøvingen har høyere kompetanse enn gjennomsnittslærerne

på sitt fagområde. På dialogmøtet ble deltakerne utfordret til å ikke bare tenke på sin egen kompetanse, men på kompetansen til lærere over hele landet ved en innføring av eksamen i praktiske og estetiske fag.

En grunnleggende forutsetning som ble trukket frem i dialogmøtet var lærernes formelle undervisningskompetanse i fagene. Denne bør være lik for alle fag, noe som betyr 60 studiepoeng for lærere på ungdomstrinnet. Høy faglig kompetanse er nødvendig for å utvikle gode oppgaver, gode vurderingskriterier, og for å kunne gjennomføre eksamen på en god måte. Videre bør ansvarlig for lokalgitte eksamener ha fordypning i vurderingsarbeid. Og kravene til sensor må justeres tilsvarende kravene til lærerne.

Skolelederne er også bedt om å vurdere lærernes formelle kompetanse og erfaring med vurdering i de aktuelle fagene. Fire skoleledere rapporterer om behov for etter- og videreutdanning ved en eventuell innføring av lokalt gitt eksamen og at dette gjelder lærere i samtlige fag. Skolelederne løfter frem behovet for at alle lærerne i aktuelle fag er faglærere, og at faglig utdanning er viktig. Samtidig oppgir de også behov for å heve kompetansen rundt vurderingskriteriene for eksamen, samt kunnskap om rammene for eksamensgjennomføringen.

Med tanke på en innføring i hele landet, vektla skoleledere, -eiere og Fylkesmannen at det ved en overgang til varig ordning må tilføres friske midler til kompetanseheving, særlig for de som trenger det mest. Midlene må brukes på opplæring, sensorskolering, etablering av egenvurdering for lærer og videreutdanning.

Spørreundersøkelsen viste at lærerne og skolene som deltar i forsøket i stor grad har den kompetansen som kreves for å utvikle oppgaver og vurderingskriterier til muntlig eksamen i praktiske og estetiske fag. De ser heller ser større utfordringer når det gjelder kompetanse ved en eventuell innføring av eksamen i praktiske og estetiske fag i hele landet.

2.3 Retningslinjer og ressurser

Selv om lærerne opplever at de har kompetansen til å utvikle oppgaver og vurderingskriterier til muntlig eksamen, er det allikevel et ønske om ressurser, retningslinjer og støtte i dette arbeidet. I spørreundersøkelsen er lærerne og skolelederne bedt om å beskrive hva slags type støtte de kunne tenke seg, mens man i dialogmøtet diskuterte behovet for støtte i lys av en eventuell innføring av eksamen i hele landet.

I spørreundersøkelsen uttrykker 20 av 22 lærere at de kunne tenke seg å ha tilgang til støtte neste gang de skal utforme oppgaver og vurderingskriterier. På spørsmål om hva slags type støtte de kunne tenke seg, forteller faglærerne at de kunne tenke seg en mulighet til å se hvordan andre faglærere i samme fag utformer oppgaver, eller et forslag til oppgaver og vurderingskriterier ut fra hovedområdene i faget. Andre faglærere kunne tenke seg en «bank» med oppgaver, teorier, planer m.m. som er relevante for faget. En av faglærerne foreslår en veiledning fra UDIR som sikrer rettferdig vurdering og vekting, mellom den praktiske og muntlige delen.

I dialogmøtet ble lærerne spurt om å identifisere behov for å kunne utvikle gode oppgaver, lage gode vurderingskriterier og gjennomføre eksamen på en god måte. For å utvikle gode oppgaver foreslår gruppene tydelige nasjonale føringer/retningslinjer som skisserer et rammeverk for hvordan oppgaven skal innrettes, men hvor det åpnes for forskjellige løsninger mellom skolene. Det er også hensiktsmessig at det fra sentralt hold publiseres kvalitetssikrede eksempeloppgaver, eller at det finnes et system for kvalitetssikring av eksamensoppgaver. Videre kommer det frem at bør det etableres faglige nettverk på regionalt nivå som kan bidra til lokal utveksling av erfaringer og lokal kursing. Faglige nettverk vil gi bedre samkjøring, felles oppgaveutforming og felles krav. Det må også gis tid til samhandling internt på skolene, og skoleeier må legge til rette for nødvendig utstyr og ressurser.

Det fremkommer også av informasjonen fra dialogmøtet at Utdanningsdirektoratet bør utvikle nasjonale vurderingskriterier slik at det blir likt for hele landet, for eksempel med informasjonsvideoer som er tilgjengelig for både lærere og elever. Lokale vurderingskriterier må bygge på nasjonalt gitte kriterier og ansvaret for dette kan ligge hos lokale koordinatorene. For å lage gode vurderingskriterier trekkes også faglige nettverk frem som et sentralt behov – lærerne må få tid til å møtes, diskutere, lære og utvikle seg internt og på tvers av skolene.

For å gjennomføre eksamen på en god måte er erfaringen fra utprøvingen at må det etableres minstekrav til rammefaktorer som alle skolene må ha. Dette gjelder tilgang til hensiktsmessige spesialrom, tilgang til utstyr/instrumenter, og økonomiske forutsetninger som sikrer at lærerne har mulighet til å kjøpe inn materialer i tilknytning til eksamen. I den praktiske gjennomføringen av eksamen kreves det dessuten en annen tilrettelegging enn muntlig eksamen i teorifag – blant annet mer tid mellom hver kandidat og tettere oppfølging av lærer i verkstedarbeid. Regionale nettverk og nasjonale ressurser vil også kunne styrke gjennomføringen av eksamen.

Videre rapporterer 11 av 13 skoleledere at det vil være behov for sensorliknende skolering, og like mange at det vil være behov for støttemateriell ved eventuell innføring av lokalt gitt eksamen. Av støttemateriell vil det være behov for å utforme tydelige retningslinjer for vurderingskriterier og gjennomføring av eksamen. Det trekkes eksempelvis frem behov for å oppgaveeksempler og veiledning for gode eksamensoppgaver som sikrer at elevene får vist bred kompetanse. Videre forteller skolelederne at det er behov for retningslinjer for hvordan å vurdere samspill, fair play og innsats.

Oppsummert har lærerne og skoleeierne gjennom spørreundersøkelsen og dialogmøtet jobbet frem en sammensatt og omfattende liste med tiltak for å støtte lærerne i arbeidet med eksamen. Det er identifisert tiltak på nasjonalt, regionalt, kommunalt og lokalt nivå.

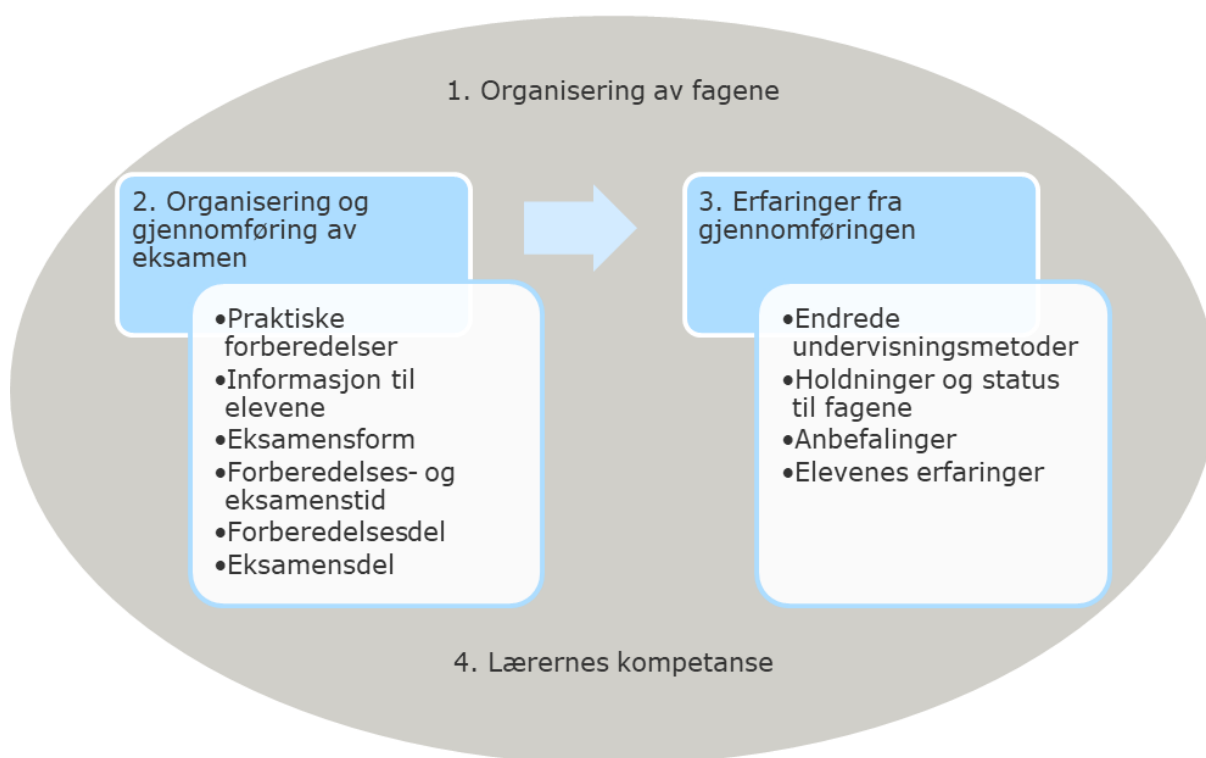
3. ANALYSE AV SPØRREUNDERSØKELSEN

I dette kapitlet følger en deskriptiv analyse av spørreundersøkelsene rettet mot skoleledere, lærere og elever. Besvarelsene fra de tre gruppene er samlet tematisk. For å få frem relevante og interessante forskjeller er enkelte sentrale spørsmål brutt ned på hvilket fag læreren har erfaring med.

I spørreundersøkelsene har vi på flere områder bedt respondentene om å utdype og forklare svarene de har gitt. Disse forklaringene er, så langt det er mulig, oppsummert under det enkelte tema.

Analysene er bygget opp som illustrert i figuren under. Vi ser først på hvordan skolene har organisert de fire fagene. Deretter ser vi på hvordan eksamen er organisert og gjennomført, og hvilke erfaringer respondentene har fra utprøvingen. Til slutt ser vi på hva som er rapportert av behov når det gjelder lærernes kompetanse og behov for støtte og støttemateriell.

Figur 3-1: Analysetemaer

Vi har valgt å oppsummere analysene fra spørreundersøkelsen i fire delkapitler:

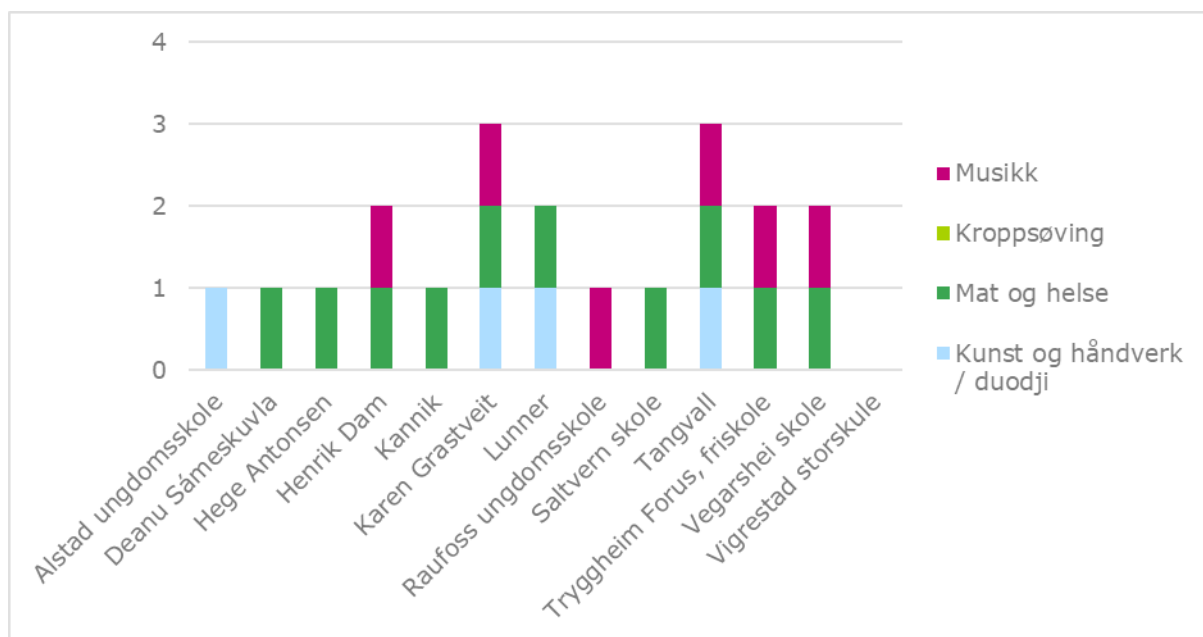
- Kapittel 3.1: Hvordan organiseres fagene?
- Kapittel 3.2: Hvordan organiseres og gjennomføres eksamen
- Kapittel 3.3: Erfaringer med gjennomføring av eksamen
- Kapittel 3.4: Har lærerne nødvendig kompetanse og hva trenger de av kompetanse?

3.1 Hvordan organiseres fagene?

Vi har spurt skoleeierne hvordan de har organisert de fire fagene som inngår i forsøket. Med organisering mener vi på hvilket trinn og over hvilken periode undervisningen i fagene foregår, eksempelvis over ett eller flere år/trinn.

Figur 3-2 viser at det kun er én skole som ikke avslutter noen av fagene før 10. trinn, mens to skoler avslutter tre fag før 10. trinn. Det er ti skoler som avslutter mat og helse, seks som avslutter musikk, fire som avslutter kunst og håndverk/duodji og ingen som avslutter kroppsøving før 10. trinn. 34 av 64 elever som har besvart spørreundersøkelsen rapporterer at de går i 9. klasse, mens resten går i 10. klasse.

Figur 3-2: Fag som avsluttes før 10. trinn, etter skole.

Skolene organiserer undervisningen i de fire fagene i utprøvingen svært ulikt. Tabell 3-1 oppsummerer hvordan skolene har besvart at de organiserer undervisningen. De grå feltene signaliserer at skolen har all undervisning er lagt til ett bestemt årstrinn, mens linjene med blå baller viser skoler som legger undervisningen på flere trinn og hvilke trinn undervisningen er fordelt på.

Tabell 3-1: Organiseringen av fagene over trinn (N = 13)

Fag	8. trinn	9. trinn	10. trinn
Musikk	●	●	●
Mat og helse	●	●	●
Kroppsøving	●	●	●
Kunst og håndverk / Duodji	●	●	●

Tabellen viser at det er for musikk det finnes flest varianter: noen har all undervisning på 8. trinn, noen har all undervisning på 9. trinn, noen fordeler undervisningen jevnt over tre år, og noen fordeler undervisningen på enten 8. og 9. eller 9. og 10. trinn. 6 av 13 skoleeiere avslutter musikk før 10. trinn.

Innen mat og helse er også variasjonen stor: noen har all undervisning på 8. trinn, noen har all undervisning på 9. trinn, noen fordeler undervisningen jevnt over tre år, og noen fordeler undervisningen på 8. og 9. trinn. 10 av 13 skoleeiere avslutter mat og helse før 10. trinn.

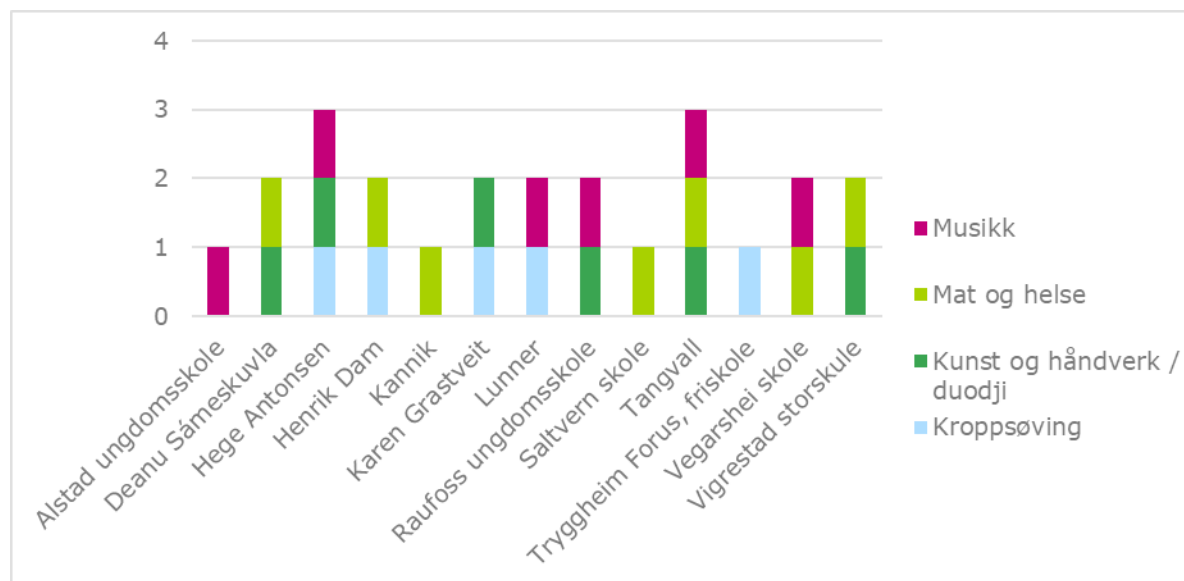
Innen kroppsøving og kunst og håndverk er det ingen som har all undervisning samlet på ett trinn. Alle skoleeiere rapporterer om at undervisningen i kroppsøving fordeles mellom alle de tre trinnene. I kunst og håndverk fordeles undervisningen enten mellom 8. og 9. trinn, eller mellom 8. og 10. trinn. 4 av 13 skoleeiere avslutter musikk før 10. trinn.

3.2 Hvordan organiseres og gjennomføres eksamen?

Åtte av skolene som har besvart spørreundersøkelsen var med på utprøving av eksamenslignende prøve forrige skoleår. To av disse har prøve i samme fag som i fjor, mens de seks andre har inkludert flere fag. Seks av skolene som deltok i fjor, deltar med de samme lærerne også i år. Kun én av 13 skoler har hatt behov for/valgt å innhente eksterne sensorer for å kunne gjennomføre prøveeksamen i år.

Figur 3-3 viser at de 13 skolene har avholdt 24 eksamenslignende prøver til sammen. Fire av skolene har hatt eksamenslignende prøve i ett fag, sju i to fag, og to i tre fag. Flest prøver er avholdt i mat og helse (7), og færrest i kroppsøving (5).

Figur 3-3: Fag det avholdes eksamen i, etter skole

På spørsmål om det var noen praktiske utfordringer knyttet til gjennomføringen av prøveeksamen, forteller skolelederne om noen utfordringer knyttet til omdisponering av nødvendige lokaler. Eksempelvis ved idrettsanlegg og gymsal for gjennomføring av eksamen i kroppsøving. Andre tiltak som ble iverksatt var innhenting av vikarer da faglærer var opptatt med eksamensgjennomføring. Til tross for at dette nevnes, oppgir skolelederne at dette ikke var betydelige utfordringer.

3.2.1 Fikk elevene tilstrekkelig informasjon?

Det store flertallet elever rapporterer at de har fått tilstrekkelig informasjon i forkant av eksamen. Av 62 elever som har besvart spørreundersøkelsen, er det én elev som mener at man i liten grad

har fått tilstrekkelig informasjon om hvordan eksamen skulle gjennomføres og fire elever som mener de i liten grad har fått tilstrekkelig informasjon om hvordan de ville bli vurdert.

I kommentarene fra elevene kommer det frem mer usikkerhet enn det tallene gir uttrykk for. Noen elever som rapporterer at de i noen eller stor grad fikk tilstrekkelig informasjon om hvordan de ville bli vurdert, skriver i de åpne spørsmålene at de ikke var klar over at det de laget i forberedelsestiden ikke ble vurdert, eller at samarbeid på eksamen ville bli vurdert.

3.2.2 Hvilken eksamensform ble benyttet?

De to modellene som er forsøkt er *mundlig eksamen, med praktiske innslag*, 24 timers forberedelse og 30 minutter eksaminering per elev, og *mundlig-praktisk* eksamen med forberedelsestid på inntil 48 timer og 45 minutter eksaminering per elev. Basert på lærernes besvarelser er det kun to lærere som har forsøkt formen *mundlig eksamen, med praktiske innslag* – én i musikk, og én i kunst og håndverk.

Tabell 3-2 viser at begge lærerne som benyttet *mundlig eksamen, med praktiske innslag* hadde en forberedelsestid på 24 timer, og en eksamenstid på 30 minutter. Av de 22 lærerne som benyttet *mundlig-praktisk* eksamen hadde 13 en forberedelsestid på 48 timer og eksamenstid på 45 minutter. De siste ni fordeler seg over tre varianter med ulik mengde tid til forberedelse og eksamen: 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamen, 24 timer forberedelse og 45 minutter eksamen, og 48 timer forberedelse og 30 minutter eksamen.

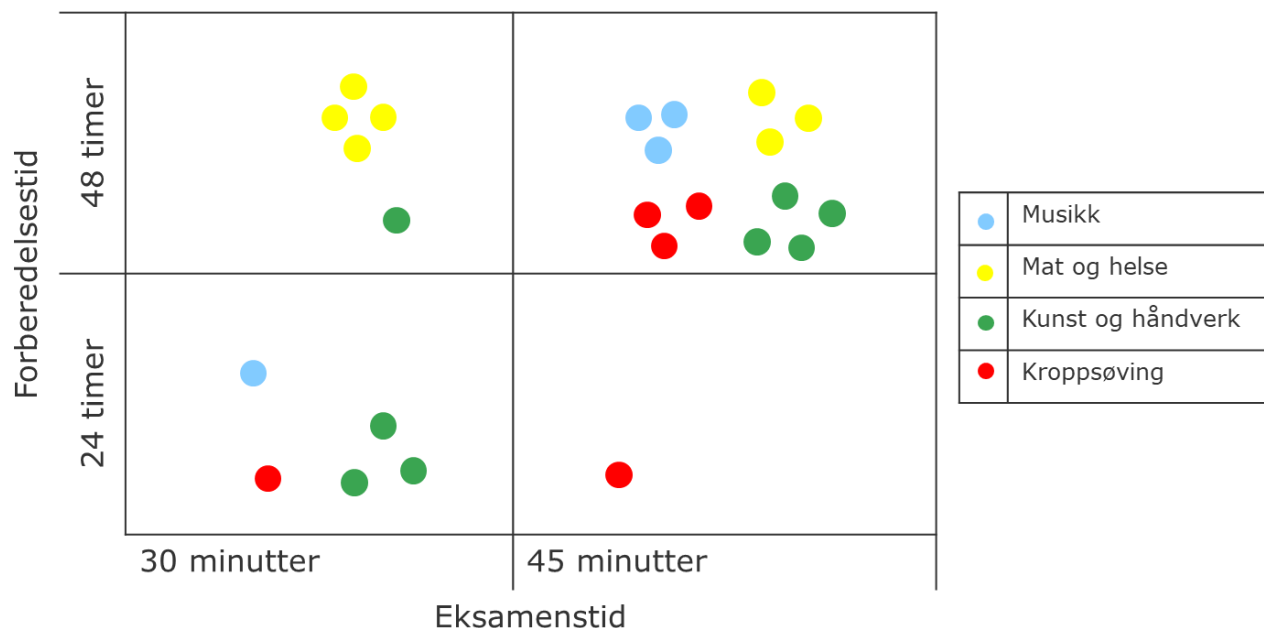
Tabell 3-2: Kombinasjoner av brukte eksamensformer og forberedelses- og eksamenstid

	<i>Mundlig eksamen, med praktiske innslag</i>	<i>Mundlig-praktisk</i>	I alt
24 timer forberedelse, 30 minutter eksamen	2	3	5
24 timer forberedelse, 45 minutter eksamen	0	1	1
48 timer forberedelse, 30 minutter eksamen	0	5	5
48 timer forberedelse, 45 minutter eksamen	0	13	13
I alt	2	22	24

De 24 lærere har til sammen brukt fire forskjellige kombinasjoner av forberedelses- og eksamenstid. For å undersøke om det er noen sammenheng mellom valg av lengden på forberedelses- og eksamenstid og eksamensfaget, har vi i figur 3-4 plassert alle lærerne i et skjema etter hvor lang forberedelses- og eksamenstid de har forsøkt, og hvilket fag de har hatt prøve i:

- Alle lærere i mat og helse har valgt 48 timer forberedelse. Gruppen er delt i to mellom 30 minutter og 45 minutters eksamenstid.
- For kunst og håndverk har 5 av 8 lærere 48 timer forberedelse, mens gruppen er delt i midten når det kommer til eksamenstiden.
- Innen musikk har 3 av 4 lærere valgt lang forberedelses- og lang eksamenstid.
- I kroppsøving har 4 av 5 lærere valgt lang eksamenstid, mens det er delt på hvor lang forberedelsestid som er valgt.

Figur 3-4: Forberedelses- og eksamenstid, etter fag

Blant elevene rapporterer 68 prosent at de fikk 48 timer forberedelsestid, og 26 prosent at de fikk 24 timer forberedelsestid. Fire elever rapporterte om forberedelsestid på mindre enn en halv skoledag. Ut fra elevenes øvrige svar kan vi anta at enkelte av disse besvarelsene er basert på misforståelser. 56 av 64 elever opplevde i noen eller stor grad at de fikk nok tid til å forberede seg til eksamen.

Videre rapporterte 68 prosent av elevene at eksamen varte i 45 minutter eller mer, mens 25 prosent hadde en eksamen på 30 minutter. Det er 10 elever som opplever at de ikke hadde nok tid på eksamen og disse fordeler seg over alle fagene.

Basert på lærernes rapportering av forberedelses- og eksamenstid er dette bildet som forventet.

3.2.3 Hvordan ble forberedelsesdelen organisert og brukt?

19 av lærerne rapporterte at det under forberedelsesdelen var et eget opplegg for lærerstøtte for elever som skulle gjennomføre eksamen. De øvrige lærerne kunne kontaktes ved behov.

På spørsmål om hvordan det elevene forberedte i forberedelsesdelen ble benyttet under eksamen, forteller faglærerne i Kunst og håndverk at det praktiske arbeidet elevene begynte på i verkstedet på mange måter ble en del av eksamensgjennomføringen ettersom eleven måtte gjøre rede for dette arbeidet. Faglærerne i Kroppsøving oppgir at elevene jobbet med sin praktiske presentasjon som skulle fremføres under eksamen. Faglærerne i Mat og helse forteller at elevene øvde seg på bruk av aktuelle redskaper og teknikker de ville få bruk for under eksamen, og at de fordelte arbeidsoppgaver og satt sammen en meny de skulle lage under eksamen. Faglærerne i Musikk oppgir at elevene forberedte et eller flere praktisk innslag bestående under forberedelsestiden, og at dette ble fremført under eksamen og brukt som utgangspunkt for utspørringen.

56 av 64 elever opplevde i noen eller stor grad at de fikk nok tid til å forberede seg til eksamen. Flere av elevene forteller at de har brukt den første dagen til å lese teori om hovedområdene i faget, mens de på den andre dagen laget presentasjonen eller matretten som skulle brukes under eksamensgjennomføringen. Av elevene som var oppe i mat og helse forteller mange at de lagde den aktuelle matretten hjemme under forberedelsestiden. Andre elever oppgir å ha brukt tid på å

sette seg inn i vurderingskriteriene for eksamen, og å snakke med faglærer. Dette for å hente inspirasjon. Det er også en gruppe elever som rapporterer at de brukte hele eller deler av forberedelsestiden dårlig.

3.2.4 Hvordan ble eksamensdelen organisert?

Det er fem lærere som rapporterer at eksamen ble gjennomført av flere elever sammen. Fire av disse er innen mat og helse, mens den siste er innen musikk. På spørsmål om de i ettertid så noe som kunne ha vært gjort annerledes når det gjaldt den praktiske gjennomføringen av eksamen, svarte flere faglærere at de gjerne skulle hatt mer tid i gjennomføringen og latt elevene gå opp i par, fremfor å gå opp individuelt eller i større gruppe.

13 lærere mener de fordelte tiden mellom muntlige og praktiske deler i eksamensgjennomføringen likt, mens 9 lærere brukte mest tid på det praktiske. Lærerne som valgte å bruke mest tid på det praktiske begrunner dette med at faget deres først og fremst er et praktisk fag, og at det således er naturlig at dette vektlegges i eksamensgjennomføringen. Lærerne sier at de bruker mest tid på praktisk gjennomføring i undervisningen, og at det derfor bør være slik i eksamensgjennomføringen også. Det påpekes også at det å fokusere på praktisk gjennomføring gjør at fagets praktiske art underbygges, og at det teoretiske heller inngår i forklaringer og spørsmål underveis.

3.2.4.1 Hvordan ble oppgavene utformet?

Lærerne som har vært med i utprøvingen har hatt mye ansvar i utforming av oppgaver og vurderingskriterier. 22 av 24 lærerne har hatt hovedansvaret for utformingen av oppgaver og 16 av 24 lærere har hatt hovedansvaret for utforming av vurderingskriterier. Lærerne i kunst og håndverk er de som i størst grad har hatt hovedansvaret for å utforme både oppgaver (8 av 8) og vurderingskriterier (7 av 8). Innen kroppsøving har 5 av 5 lærere hatt hovedansvaret for utforming av oppgaver, men kun én har hatt hovedansvaret for utforming av vurderingskriterier. Tre lærere rapporterer at utforming av oppgaver og vurderingskriterier har vært et delt ansvar mellom to eller flere lærere på skolen.

Videre rapporterer alle lærere i alle fag at det ut fra dagens læreplanverk var lett å utforme oppgaver til prøveeksamen. Det er vanligst å utforme eksamen som tema. Alle lærere innen musikk og kroppsøving har formet eksamen som tema. Det samme gjelder 5 av 6 lærere i mat og helse. Innen Kunst og håndverk er det vanligst (43 prosent) å utforme eksamen som problemstilling. To lærere innen Kunst og håndverk har også utformet eksamen på en annen måte – hovedområde i faget og problemstilling innenfor tema.

I alle fag rapporterer samtlige lærerne at oppgavene åpnet for at elevene kunne gjøre egne valg når det gjaldt oppgavens innhold og form. Av elevene er det 60 prosent som rapporterer at de selv har valgt hvordan oppgaven skulle løses, mens 30 prosent rapporterer om at det enten var beskrevet i oppgaven eller at det ble informert av læreren hvordan den skulle løses og besvares. De aller fleste elever (94 prosent) opplevde at de fikk vist kompetansen sin i faget under eksamen.

På spørsmål om på hvilken måte oppgavene åpnet for at elevene kunne gjøre egne valg av oppgavens innhold og form, forteller faglærerne i kunst og håndverk om åpne oppgaver hvor elevene fikk velge fritt blant teknikker, redskaper og materialer. Elevene valgte fritt innenfor et vidt tema og valgte selv kompetansemål. På den måten kunne de forme besvarelsen etter eget ønske. Faglærerne i kroppsøving oppgir at elevene fikk velge mellom flere tema innen de to hovedområdene i faget, og fikk også mulighet til å velge utforming og innhold av presentasjonen. Faglærerne i mat og helse oppgir at elevene sto fritt til å velge tema, og at de videre fikk benytte oppgitte stikkord og bilder som skulle være til hjelp for elevene. Dette dannet utgangspunkt for valg av matrett og presentasjon, samt arbeidsfordeling i gruppen. Faglærerne i musikk forteller at

elevene fikk velge fritt blant tilgjengelige instrumenter, i tillegg til sang/verk i forbindelse med lytting og refleksjon. Det var ingen begrensninger i presentasjonsmåte.

3.2.4.2 Hvordan ble vurderingskriteriene utformet?

Som beskrevet over har 16 av 24 lærere enten hatt hovedansvaret for eller kommet med innspill til utformingen av vurderingskriterier. Fire av lærerne syntes at det var vanskelig å utforme vurderingskriterier til oppgavene, og to av disse har hatt hovedansvaret for utforming av vurderingskriterier.

På spørsmål om hvordan lærerne opplevde at det var vanskelig å utforme oppgaver til prøveeksamen, opplever faglærerne at kompetansemålene i fagene er vide, og at det fører til at det er vanskelig å utforme konkrete vurderingskriterier ut ifra disse. Samtidig oppgir faglærerne at det er vanskelig å lage vurderingskriterier som kan brukes i veldig åpne oppgaver dersom elevene velger å løse eksamensoppgaven veldig ulikt.

Bortsett fra to lærere har alle utviklet vurderingskriterier for både den praktiske og den muntlige delen av eksamen. Det er én lærer som kun har utviklet vurderingskriterier til den praktiske delen, og én lærer som ikke har utviklet vurderingskriterier til noen av delene.

På spørsmål om hvordan de sikret at elevene fikk vist både praktisk og muntlig kompetanse under eksamen, forteller flere av faglærerne at elevene måtte demonstrere og forklare underveis i eksamensgjennomføringen. En av faglærerne oppgir å ha prøvd ut elevene ved å stille spørsmål underveis, mens en annen forteller at elevene begynte eksamen med å fortelle hva gjennomføringen skulle inneholde før de gikk praktisk til verks. Enkelte andre oppgir at de ba elevene gjøre rede for hvilke valg de gjorde underveis i den praktiske gjennomføringen, mens andre delte eksamenstiden i to, hvor del en bestod av en praktisk gjennomføring og del to bestod av utspørring.

Lærerne er spurt om de i ettertid ser noe som kunne vært gjort annerledes for at eleven i større grad skulle få vist sin kompetanse. Faglærerne forteller at de kunne brukt mer tid på å formulere vurderingskriterier som elevene ble trygge på før gjennomføring, og det å knytte kompetansen elevene skal vise på eksamen, opp mot undervisningen gjennom hele året. Samtidig oppgir flere at de ønsker å finne en god måte å få frem elevenes evne til å forholde seg til andre mennesker, og at bruk av markører kunne fått frem kompetansen som omhandler samspill. Videre fortelles det om et ønske om støttemateriale som beskriver hva som er gode eksamensoppgaver, slik at oppgavene legger til rette for at elevene får vist mest av sin kompetanse.

3.3 Erfaringer med gjennomføringen av eksamen

3.3.1 Har utprøvingen ført til endringer i innhold, undervisning og/eller vurdering?

I alt har en tredjedel av lærerne endret innhold, undervisningsmetoder og/eller vurderingspraksis i opplæringen, med bakgrunn at de er med i en utprøving av en lokalt gitt eksamen. Dette gjelder om lag halvparten av lærerne i hvert fag, bortsett fra mat og helse hvor ingen av lærerne har gjort endringer.

På spørsmål om på hvilken måte de har endret innhold, undervisningsmetoder og vurderingspraksis, forteller faglærerne at de vektlegger teori mer, og at de gjør dette ved å knytte fagbegreper og teorier opp mot praktiske øvelser de gjennomgår. Faglærerne jobber med å gjøre elevene mer bevisste på sammenhengen mellom teori og praksis. I fagene hvor eksamen består av gruppearbeid, har elevene fått flere muligheter til å gjøre større oppgaver i grupper.

3.3.2 Gir eksamen endringer i holdninger og status til fagene?

De fleste skoleledere har et inntrykk av at holdningene til fagene i noen eller stor grad har endret seg hos lærere og elevene som deltar i utprøvingen, og 9 av 13 skoleledere mener at eksamen kan bidra til å styrke disse fagenes status. Dette inntrykket deles av lærerne hvor 82 % mener at lærernes og elevenes holdninger til faget har endret seg i noen eller i stor grad, og 87 % av lærerne mener at eksamen i noen eller stor grad kan være et tiltak for å styrke fagenes status.

3.3.3 Hvilken modell anbefales?

På spørsmål om hvilken eksamensform lærerne vil anbefale for «sitt» fag, svarer 19 av 24 lærere muntlig-praktisk eksamen, en foreslår muntlig eksamen med praktiske innslag, og de fire siste foreslår en annen eksamensform.

De to lærerne som har forsøkt muntlig eksamen med praktisk innslag anbefaler enten praktisk-muntlig eksamen, eller en annen eksamensform. Læreren som anbefaler en annen eksamensmodell kommenterer at hun/han har prøvd ut begge formene, at de begge fungerer, men at en kombinasjon av de to modellene (48 timer forberedelse og 30 minutter eksamen) er å foretrekke.

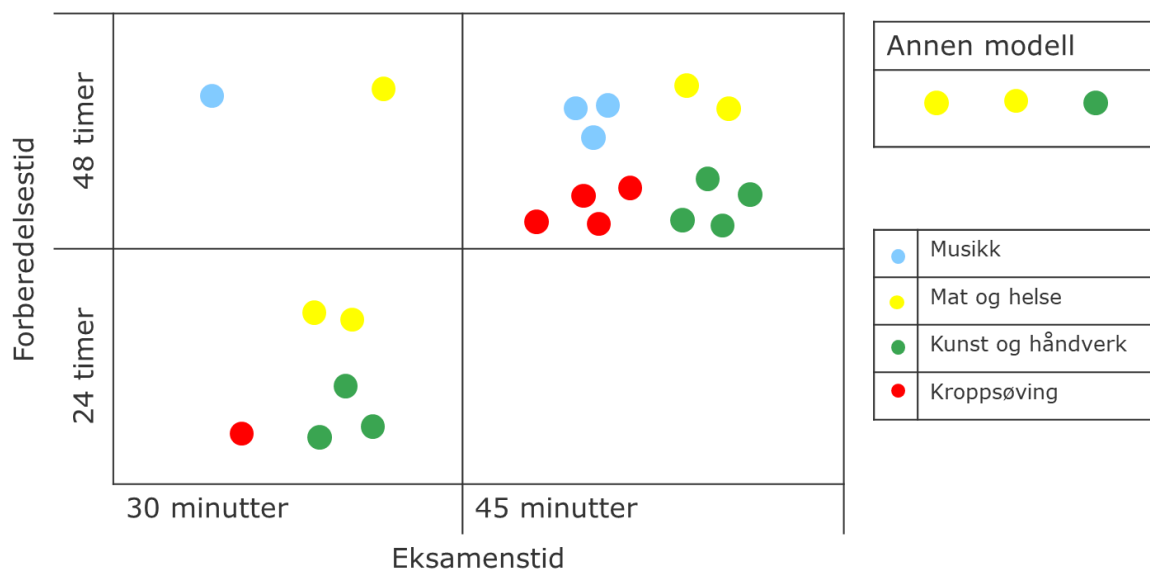
Også tre andre lærere anbefaler en annen eksamensform. To lærere i mat og helse har hver for seg foreslått praktisk eksamen med muntlig utspørring. Utfordringen deres er at eksamenstiden ikke er tilstrekkelig til at eleven får vist sin praktiske kompetanse i faget. Et forslag går ut på å slå sammen eksamenstiden til en gruppe elever, slik at denne blir lengre. Eksempelvis kan fire elever jobbe parallelt i to timer, fremfor 30 minutter hver. I praksis vil hver elev få hvert sitt kjøkken, hver sin oppgave, og kunne jobbe individuelt over lengre tid. Samtidig har eksaminator anledning til å stille spørsmål underveis. Slik får eleven god mulighet og bedre tid til å vise sin kompetanse, både praktisk på kjøkkenet og teoretisk gjennom samtale.

På spørsmål om hvorfor de vil anbefale muntlig-praktisk eksamen i «sitt» fag, er faglærerne veldig opptatt av at eksamen vil løfte fagets status blant elever og lærere. På sikt vil det kunne føre til strengere krav til faglærere i disse fagene, noe som er viktig for å opprettholde kvaliteten i undervisningen i faget. Videre forteller faglærerne at denne formen for eksamen gir elever muligheten til å vise nye sider ved seg selv, og legger opp til at flere får oppleve mestring i skolen. Mange er også opptatt av at faget har en praktisk form, og at det derfor er naturlig at eksamensformen også er av praktisk art.

I spørreundersøkelsen er lærerne også spurt hvilken tidsramme de anbefaler for sitt fag; 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamenstid, eller 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen. Av de 22 lærerne som benyttet seg av muntlig-praktisk eksamen anbefaler 5 lærere 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamenstid. Disse fem er fordelt på fagene mat og helse, kunst og håndverk og kroppsøving. 13 anbefaler 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamenstid. Dette alternativet er det dominerende i alle fag bortsett fra i mat og helse. Noen lærere anbefaler en annen tidsramme enn de to modellene legger opp til. Faglærerne oppgir alternative tidsrammer ved for eksempel inntil 48 timers forberedelse og 60 eller 30 minutters eksamen.

Det er verdt å merke seg at spørsmålet om anbefalt tidsramme er stilt noe annerledes enn spørsmålene om hvilke tidsrammer de faktisk har benyttet. I spørsmål om anbefalt modell blir lærerne i større grad oppfordret til å ta stilling til én av de to modellene, selv om de kan anbefale en annen modell ved å velge «annen modell».

Figur 3-5: Anbefalt lengde på forberedelses- og eksamenstid, etter fag (N=24)

Figur 3-5 viser at 19 av 24 lærere anbefaler én av de to oppsatte modellene, mens fem lærere anbefaler andre modeller. Hovedvekten av lærere anbefaler 48 timer forberedelsestid og 45 minutter eksamen. Det er stor grad av enighet mellom lærere i musikk og kroppsøving, mens lærerne i mat og helse og kunst og håndverk er mer splittet i sine anbefalinger.

3.3.4 Hvordan opplevde elevene eksamen?

På spørsmål om hvordan elevene opplevde å ha prøveeksamen, forteller de fleste at de var spente, men at de synes det var gøy og en positiv opplevelse. Flere trekker også frem at det var morsomt å få være kreative, og at det var lærerikt. De forteller at de fikk jobbe på en helt ny måte med faget, noe som gjorde at de fikk vist hva de kunne på en annen måte. Andre forteller at det var vanskelig å håndtere håndverk da nervene gjorde at hendene skalv. Enkelte av elevene forteller at de opplevde prøveeksamen som noe negativt, mye på grunn av usikkerhet knyttet til vurderingskriteriene og eksamensgjennomføringen.

Et stort flertall (77 prosent) av elevene synes det bør innføres en slik eksamen for alle elever. På spørsmål om hvorfor de syntes at det skal innføres en slik eksamen, mener mange elever at en slik eksamen gir flere elever mulighet til å oppleve mestring i forbindelse med eksamen. Flere sier også at det er rettferdig at de praktiske og estetiske fagene skal være like viktige som de mer teori-drevne fagene. Videre peker flere på at en slik eksamen er gøy og kan bidra til at flere får et positivt forhold til å gjennomføre eksamen. Avslutningsvis forteller noen at en eksamen i et praktisk/estetisk fag gir elevene mulighet til å vise hva de virkelig kan, da det kan være vanskelig å få vist dette godt i løpet av skoleåret.

Elevene som ikke synes det skal innføres slik eksamen oppgir at det vil kunne føre til at det blir altfor mange prøver i en allerede stressende periode. De er redd for at belastningen vil bli for stor, og er derfor skeptiske. Videre oppgir andre at gjennomføringen de var med på opplevdes som rotete, og at det var vanskelig å forstå oppgaven og å forberede seg i forkant.

3.4 Har lærerne nødvendig kompetanse og hva trenger de av støtte?

Alle lærere i alle fag opplever i noen eller i stor grad å ha nødvendig kompetanse til å utvikle oppgaver og vurderingskriterier til prøveeksamen. 20 av 22 lærere uttrykker allikevel at de kunne tenke seg å ha tilgang til støtte neste gang de skal utforme oppgaver og vurderingskriterier.

På spørsmål om hva slags type støtte de kunne tenke seg, forteller faglærerne at de kunne tenke seg en mulighet til å se hvordan andre faglærere i samme fag utformer oppgaver, eller et forslag til oppgaver og vurderingskriterier ut fra hovedområdene i faget. Andre faglærere kunne tenke seg en «bank» med oppgaver, teori, planer m.m. som er relevante for faget. En av faglærerne foreslår en veiledning fra UDIR som sikrer rettferdig vurdering og vekting mellom den praktiske og muntlige delen.

Skolelederne er også bedt om å vurdere lærernes formelle kompetanse og erfaring med vurdering i de aktuelle fagene. Fire skoleledere rapporterer om at det er behov for etter- og videreutdanning ved en eventuell innføring av lokalt gitt eksamen og at dette gjelder lærere i samtlige fag. Skolelederne løfter frem behovet for at alle lærere i aktuelle fag er faglærere, og at faglig utdanning er viktig. Samtidig oppgir de også behov for å heve kompetansen rundt vurderingskriteriene for eksamen, samt kunnskap om rammene for eksamensgjennomføringen.

Videre rapporterer 11 av 13 skoleledere at det vil være behov for sensorliknende skolering, og like mange at det vil være behov for støttemateriell ved eventuell innføring av lokalt gitt eksamen. Av støttemateriell vil det være behov for å utforme tydelige retningslinjer for vurderingskriterier og gjennomføring av eksamen. Det trekkes eksempelvis frem behov for å ha oppgaveeksempler og veiledning for utforming av gode eksamensoppgaver som sikrer at elevene får vist bred kompetanse. Videre forteller skolelederne at det er behov for retningslinjer for hvordan en skal vurdere samspill, fair play og innsats.

4. RAPPORT FRA DIALOGMØTET

Vi har valgt å oppsummere hovedfunn fra gruppeoppgavene i tre delkapitler, sortert etter gruppesammensetning og oppgaver:

- Kapittel 4.1: Rapport fra del 1 – gevinster og utfordringer
- Kapittel 4.2: Rapport fra del 2 – administrative grupper
- Kapittel 4.3: Rapport fra del 2 – faggruppene

Der hvor oppsummeringene ikke dekker alle innspill, er alle innspill lagt ved som vedlegg.

4.1 Rapport fra del 1 – gevinster og utfordringer

Hensikten med del 1 av dialogmøtet var å hente inn deltakernes erfaringer med både det som har fungert, og det som har vært utfordrende i forbindelse med eksamensregelverk, gjennomføring og organisering av eksamen i praktiske og estetiske fag. I denne delen arbeidet deltakerne individuelt, i grupper og med presentasjon i plenum. Gruppene var satt sammen av personer med ulik rolle og ansvar.

I det individuelle arbeidet noterte deltakerne sine erfaringer med hva som hadde fungert og hvilke utfordringer de hadde observert. Alle disse tilbakemeldingene er samlet i vedlegg 1. I gruppearbeidet som fulgte identifiserte hver gruppe i fellesskap de tre viktigste utfordringene med utgangspunkt i notatene fra det individuelle arbeidet. Disse ble deretter presentert for de andre gruppene i plenum. Etter å ha presentert de tre viktigste utfordringene, jobbet hver gruppe med hvordan én eller flere av de største utfordringene kunne løses.

Vi finner at det til dels er stor overlapp mellom gruppene når det gjelder hvilke utfordringer som flagges som viktigst og også noe tematisk overlapp i enkelte grupper. Under presenteres en tematisk oversikt over hvilke utfordringer som ble trukket frem som de viktigste, samt hvilke løsninger gruppene hadde på disse. En oversikt over alle innspillene fra de seks gruppene og deres løsninger ligger i vedlegg 1.

4.1.1 Bekymring for teoretisering av fagene

Flere grupper flagger en bekymring for at eksamen i de praktiske og estetiske fagene, slik den prøves ut nå, vil endre fagene. Modellene for utprøvingen er bygget på en modell for teoretiske fag og passer ikke de praktiske og estetiske fagenes egenart. Dette vanskeliggjør eksamenskandidatens demonstrering av praktiske ferdigheter, og man risikerer at eksamen i stedet blir en muntlig teoretisk eksamen. Dersom dette blir en realitet kan det medføre at hele faget skyves i en teoretisk retning, ettersom mange lærere vil endre fokuset for undervisningen til det som testes på eksamen.

Av tiltak for å løse utfordringen med teoretisering av fagene har gruppene foreslått:

- Det kan ikke hete muntlig eksamen – må ha et navn som synliggjør den praktiske biten i faget. Forslag: Praktisk muntlig eksamen
- Det må utvikles og utformes nye modeller for eksamen som er tilpasset det enkelte praktisk/estetiske faget, og som bevarer fagets egenart og gir tid og rom til praktisk arbeid. Dette innebærer en endring av forskriften
- Dersom det er en eksamen på 30 min må produktet være ferdig innen gitt tid, eller burde man heller vurdere måten elevene jobber på?
- Det må utarbeides gode lokale vurderingskriterier for å sikre rettferdighet
- Det må finnes samarbeidsgrupper omkring utarbeidelse av oppgaver

4.1.2 Rammefaktorer

Gruppene er bekymret for at det vil være store forskjeller i rammefaktorer som skolens ressurser og utstyrssituasjon samt læreres og sensorers kompetanse. I dag er det mange elever som i praktiske og estetiske fag får undervisning av lærere uten formell kompetanse i disse fagene. Det er stor forskjell i skolenes økonomi, og mange skoler har ikke råd til å tilsette lærere med høy formell kompetanse ettersom det betyr høyere lønnskostnader. Hvis det innføres eksamen i de praktiske og estetiske fagene må det følges av et løft i læreres og sensorers kompetanse.

Forskjell i skolenes økonomi kan også skape forskjell i tilfang av materialer til eksamen, noe flere mener kan påvirke vurderingssituasjonen. Ulikt tilfang av materialer reduserer også mulighetene for å etablere nasjonale føringer for vurdering.

Av tiltak for å løse utfordringer med lærernes kompetanse har gruppene foreslått følgende:

- Øke fokus på faget/kompetansen hos lærere – kompetansekrav på minst 30 studiepoeng gjennomgående i hele grunnskolen og fagene må prioriteres i videre-/etterutdanning
- Kravene til sensor må justeres tilsvarende kravene til lærerne
Nasjonalt krav om redusert leseplikt på alle trinn, og innføring av muntlig eksamen i praktiske og estetiske fag vil avhjelpe på dette
- Tilsetningskrav og undervisningskrav
- Felles vurderingskriterier og praksis
- Nettverksbygging mellom lærere i praktiske og estetiske fag
- Utnytte fagenes økte status når det nå er krav om eksamen

Av tiltak for å løse utfordringer forskjeller i ressurser har gruppene foreslått følgende:

- Nasjonal standard på verksted og utstyr
- En nasjonal standard må følges opp av økonomiske tilskudd

4.1.3 Tidspunkt (trinn) for eksamen

Utfordringene som trekkes frem i tilknytning tidspunkt for eksamen gjelder i hovedsak konsekvenser for elevene. Det er flere som peker på at det kan være store forskjeller i elevenes modenhet mellom 8./9. trinn og 10. trinn, og som derfor mener at eksamen bør skje så sent ut i ungdomsskoleløpet som mulig. Noen trekker også frem usikkerhet rundt hva som skjer dersom en elev trekkes ut på 9. trinn. Vil denne eleven være ferdig med eksamen, eller vil de også kunne trekkes ut på 10. trinn. Et siste element er at en plassering av alle eksamener på 10. trinn vil føre til at alle de praktiske og estetiske fagene også må legges på 10. trinn, noe som igjen vil gjøre 8. og 9. trinn veldig teoretiske.

Av tiltak for å løse utfordringen med når eksamen skal holdes har gruppene foreslått følgende:

- Det må utvikles nasjonale føringer som sier noe om når faget kan avsluttes. Det beste er å avslutte faget på 10. trinn, men 9. trinn er bedre enn 8. trinn
- Det er behov for en nasjonal avklaring på om elever kan trekkes ut flere ganger, det vil si hvorvidt en elev som har eksamen i 9. trinn også er med i trekningen på 10. trinn

Dette delkapitlet kan suppleres med tilbakemeldingene fra de administrative gruppene diskusjon om organisering og regelverk for eksamen, og fordeler og ulemper ved å holde eksamen på 10. trinn eller tidligere (kapittel 2.1).

4.1.4 Praktisk gjennomføring

Det kommer til uttrykk at det i praksis er en del usikkerhet og mangelfull kompetanse når det gjelder faglig innhold, utforming, gjennomføring og vurdering av eksamen, og at det er behov for flere avklaringer.

Av tiltak for å løse utfordringer med gjennomføring av eksamen har gruppene foreslått følgende:

- Det bør være valgfritt mellom individuell og gruppeeksamen – lærer kan gis styringsrett på dette og sammensetningen av gruppen.
- For at det skal passe alle fagene bør det åpnes for grupper med størrelse på 2-10 elever. Dette gir handlingsrom og eksamen kan tilpasses lokalt. Dersom det blir flere mindre grupper på partiet, bestemmer læreren gruppene. OBS: det er viktig at elevene har mulighet til å gjennomføre individuelt
- Eksamen i grupper bør ha en varighet på 30 – 120 minutter til den praktiske biten, avhengig av gruppestørrelsen
- Etter gruppe bør det være individuell utspørring. Her er det stor forskjell på fag, så det bør differensieres for lokal tilpassing. Fagene bør ha mulighet for å sende elevene ut, for at de så kommer inn for individuell samtale. Alternativt kan utspørringen skje underveis i den praktiske utførelsen
- Forberedelsesdelen bør/kunne vært en del av vurderinger. Elevene har forskjellige styrker, noen kanskje på samarbeid, andre har talent for det praktiske. Da får vi favnet hva elever er gode til

Av tiltak for å løse utfordringer med å dekke kompetansemålene har gruppene foreslått følgende:

- Sette fokus på kjernen i faget
- Prøve ut eksamensformer (nye arenaer som fjellet, ishall, friidrettsbanen)
- Prøve ut eksamensformer i kommuner. For at testingen skal bli god bør alle relevante skoler i et utvalg kommuner delta i et prøveprosjekt
- Ha sentralgitte vurderingskriterier som er nøye utarbeidet for å svare ut bredden av kompetansemålene. Dette ansvaret bør ligge sentralt for å sikre kvalitet og rettferdighet
- Forskningsfronten må kobles på. Det må forskes på nye metoder, og de må testes ut før det rulles ut i hele landet
- Ta i bruk ny teknologi. Bruk av video kan være løsningen for å få mer tid til å dekke flere kompetansemål. Dette fordrer at forberedelsestiden brukes litt annerledes. Eksempelvis ved at eleven filmer utøvelse av noe praktisk, som så danner grunnlaget for utspørring og forklaring i eksamenssituasjonen. Dette vil skape mer tid til komme innom flere aspekter i faget
- Nye eksempler på eksamener: For eksempel at gruppen bruker forberedelsestiden til å gjøre noe de kan trekke inn i eksamen. Altså nye metoder å forberede seg på. Reise ut og bruke arenaer som idrettsarenaer, ut i skogen

4.2 Rapport fra del 2 - Administrative grupper

De to administrative gruppene besto i hovedsak av skoleledere, skoleeiere og representanter fra fylkesmannen. Sametinget og Elevorganisasjonen ble dessverre forhindret i å delta. Alle som var forhindret å komme er gitt anledning til å gi innspill på epost. Per 27. juni hadde Rambøll ikke mottatt noen innspill til problemstillingene som de to administrative gruppene jobbet med. Oppsummeringen nedenfor dekker alle innspill.

4.2.1 Organisering og regelverk

I oppgaven om organisering og regelverk jobbet gruppene først individuelt med å skrive ned refleksjoner med utgangspunkt i 1) egne erfaringer, og 2) fire temakort med tema til refleksjon og diskusjon (se vedlegg 2). Dette var etterfulgt av gruppearbeid der gruppen i fellesskap gikk igjennom refleksjonene fra den individuelle oppgaven. Med bakgrunn i dette utformet gruppene innspill til hvordan eksamen bør organiseres lokalt, med hensyn til dagens lover og regler samt endringer som kan komme i nye læreplaner og i forskrift til opplæringsloven. Innspillet nedenfor er en sammenstilling av de to gruppenes arbeid.

Forutsetninger:

- Bruke eksterne sensorer som har fagkompetanse og kunnskap om innholdet i fagplanen
- Skolene må gis like rammefaktorer

- Eksamen må innføres i alle eller ingen av de praktiske og estetiske fagene
- Planlegging, gjennomføring og organisering av eksamen skal være rett (som i motsetning til gal), ikke «rettferdig»

Det må utvikles sentralt gitte retningslinjer som:

- sier at eksamen skal holdes når faget avsluttes, enten dette er på 9. eller 10. trinn. Faget bør ikke avsluttes i 8. trinn
- avklarer hvorvidt elever som tar eksamen på 9. trinn også skal ha muntlig eksamen i 10. trinn i tillegg
- angir hvilke eksamensmodeller som kan brukes (anbefaler færrest mulig modeller)
- sier at det trekkes som alle andre fag: med observatør, og på samme tid.

Det må utvikles:

- sentralt gitte eksempeloppgaver
- sensorskolering, slik som den foregår nå i skriftlige fag
- Nye modeller som ivaretar fagets praktiske egenart og åpner for at elevene får demonstrere det praktiske. Man bør tenke nytt rundt gjennomføringen og ikke bare basere seg på en eksisterende modell for muntlig eksamen. Nye modeller til praktiske fag kan også gi flere muligheter i andre fag

Implementering:

- Eksamen gjennomføres på 10. trinn for kun de fagene som skolen tilbyr på 10. trinn, kombinert med å innføre forsøk på eksamen i 9. trinn

I tillegg til de konkrete innspillene på hvordan eksamen bør organiseres kom det frem noen ytterligere interessante refleksjoner som omhandler fordeler og ulemper ved hvilke skoletrinn et fag kan avsluttes. Disse innspillene er gjengitt i tabellene nedenfor og kan vurderes opp mot innspillene i kapittel 2.3.

Tabell 4-1: Fordeler og ulemper fra elevens perspektiv

	Faget kan avsluttes før 10. trinn	Faget må avsluttes på 10. trinn
Fordeler	<ul style="list-style-type: none"> • Følelsen av å ha avsluttet et fag • En eksamen på tidligere trinn kan øke forventninger til og seriositeten i opplæringen • Flere praktiske fag på lavere trinn • Sterkere praktisk fokus i opplæringen når opplæringen kan konsentreres på færre trinn 	<ul style="list-style-type: none"> • Mer modenhet og kan ha utviklet seg på måter som kan slå positivt ut på måloppnåelsen • Ved skolebytte får eleven uansett opplæring i faget
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Lavere motivasjon for 10. trinn dersom ikke ny eksamen etter 9. trinn • Yngre og umodne elever • Noen elever kan gå glipp av fag ved flytting. 	<ul style="list-style-type: none"> • Ubalanse mellom praktiske og teoretiske fag på 10. trinn. For lite praktisk på 8. og 9. trinn • For fragmentert undervisning over for lang tid, noe som kan gå ut over det praktiske

Tabell 4-2: Fordeler og ulemper fra skolens perspektiv

	Faget kan avsluttes før 10. trinn	Faget må avsluttes på 10. trinn
Fordeler	<ul style="list-style-type: none"> • Mangfold i eksamen • Samle timene i faget, noe som gir større fokus i perioder og større handlingsrom 	<ul style="list-style-type: none"> • Eksamen kan organiseres for hele trinnet • Krever nytenking og organisering på skolene - hvordan avslutte fagene i 10. trinn • Skolen kan organisere etter ressurser og kompetanse hos lærerne
Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Kortere læringsperiode • Fagrommene er opptatt når eksamen skal avvikles • Skolene må organisere eksamen på flere trinn 	<ul style="list-style-type: none"> • Undervisningen spredt over tre år gjør det vanskelig med spesialrom og utstyr – stort press på slutten av grunnskolen • Opphoping av praktiske fag på 10. trinn • Oppdeling av timer fordelt utover ungdomstrinnet gir forkorte undervisningsøkter

4.2.2 Kapasitet og kompetanse

I oppgaven om kapasitet og kompetanse jobbet gruppene først individuelt med å skrive ned refleksjoner med utgangspunkt i 1) egne erfaringer, og 2) tre temakort med tema til refleksjon og diskusjon (se vedlegg 2). Dette var etterfulgt av gruppearbeid der gruppen i fellesskap gikk igjennom refleksjonene fra den individuelle oppgaven. Med bakgrunn i dette utformet gruppene innspill til hvorvidt skolene har tilstrekkelig kapasitet og kompetanse til å gjennomføre eksamen dersom dette blir en varig ordning. Innspillet under er en sammenstilling av innspillene til de to gruppene.

Forutsetninger for videre utprøving:

- Tilbud om mer støtte og oppfølging til de som ønsker å være med i utprøvingen
- At de som er med på utprøvingen er forpliktet til å dele erfaringer
- Det må prøves ut nye eksamensformer.

I en overgang til varig ordning må det tilføres friske midler til kompetanseheving med mest til de som trenger det mest. Friske midler brukes på:

- Lokal opplæring i denne typen eksamener
- Felles nettbasert opplæring (kan godt ligge sentralt). For eksempel kan Utdanningsdirektoratet lage en digital kompetansepakke med refleksjonsspørsmål. Denne må ligge i Reflex slik at skoleeier kan drive egentilsyn
- Tilby sentral sensorskolering
- Etablere egenvurdering for lærerne
- Heving av læreres og sensorers formelle kompetanse gjennom Kunnskap for kvalitet

4.3 Rapport fra del 2 - Faggrupper

4.3.1 Faglig innhold, utforming, gjennomføring og vurdering av eksamen

I oppgaven om faglig innhold, utforming, gjennomføring og vurdering av eksamen hadde gruppene først en muntlig erfaringsdeling rundt bordene. Etter dette utviklet gruppene, på bakgrunn av egne erfaringer og temakort (se vedlegg 3), argumenter for og imot de to eksamensmodellene som prøves ut. Innspillet under er en sammenstilling av innspillene til de fire faggruppene, mens innspill fra hver enkelt gruppe følger i kapitlene nedenfor.

For flere av faggruppene var det vanskelig å lande på én modell. Mange lærere har kun forsøkt én modell, noe som kun danner grunnlag for å kommentere fordeler og ulemper med den modellen de har forsøkt.

Noe som imidlertid går igjen, er et uttalt behov for eksamensmodeller som ivaretar fagenes praktiske egenart. Modellene som prøves ut er i hovedsak basert på en muntlig eksamensform til et teoretisk fag. For å ivareta behovene foreslår gruppene at det enten utvikles nye modeller, eller at det gis mulighet for å kombinere de to modellene: for eksempel 48 timer forberedelse med 30 minutter eksamenstid.

Videre er det noen utfordringer som synes å gjelde begge modellene. Utfordringene er knyttet til sentralt gitte retningslinjer om at oppgaven skal være så åpen som mulig. Det kan være vanskelig å lage gode eksamensoppgaver/spørsmål slik at elevene får vist sin kompetanse (dybde og bredde). En utfordring er å få sterke elever til å forstå hvilke teknikker de bør benytte i en åpen eksamensoppgave for å vise frem kompetanse. For eksempel fortalte en av lærerne at en sterk elev, som egentlig burde klart å få toppkarakter, endte med å lage eggerøre på eksamen og derfor ikke fikk vist sitt potensial. Deltagerne mener også at noe av utfordringen med å lage gode eksamensoppgaver kan handle om at det mangler tydelig vurderingspraksis i de estetiske fagene.

4.3.1.1 Musikk

I gruppen for musikk var man ikke helt fornøyd med noen av de to eksamensmodellene.

Gruppen for musikk var mest kritisk til modellen «Muntlig eksamen med praktiske innslag, 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamen», og motstanden skyldes i hovedsak den korte forberedelsestiden. Det ble argumentert med at det er urealistisk å øve inn noe på 24 timer. Dette gjelder også ved gruppeeksamen. Fordelen med denne modellen er gjennomføringstiden på eksamensdagen.

Gruppen var noe mer positiv til modellen «Muntlig-praktisk eksamen, inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen», noe som i hovedsak skyldes lengre forberedelsestid. Lengre forberedelsestid gir mulighet for veiledning av faglærer i forberedelsestiden. Den åpner også for at man kan jobbe mer i grupper og dermed finne frem til kjernen i faget sammen. Det var noe uenighet i gruppen om det er passe eller for lenge med 45 minutter eksamenstid.

På grunn av misnøyen med de to modellene, har gruppen foreslått en alternativ eksamensmodell med 48 timer forberedelse (eller mer), 30 min. gruppeeksamen og 15 min. per person til utspørring:

- De ønsker å kunne gjøre praktiske og teoretiske utspørringer parallelt under eksamen (eks kan du vise dette grepet på gitaren)
- Viktig med bevisstgjøringen. Hvorfor de har valgt å gjøre det slik, eller hvorfor det er sånn. Alle får til noe, men det er bevisstheten bak som er interessant

Andre forslag fra denne gruppen:

- Trenger nasjonalt definerte vurderingskriterier som sikrer at elevene blir vurdert praktisk og muntlig. Og for at elever skal bli vurdert likt
- Forberedelsene bør være en del av eksamen, så lenge det kan dokumenteres godt. Et eksempel er å lage en «mappe» med små videosnutter gjennom året, som elever kan vise til under eksamen (sånn danset jeg før, nå danser jeg slik). Man kan ikke vise videoen på eksamen og få karakter på det, men kan vise at slike ferdigheter hadde jeg før, nå har jeg disse
- Forslag om at sensor er med og observerer forberedelsestiden

4.3.1.2 Kunst og håndverk (og duodji)

Det var uenigheter i gruppa rundt hvilken av eksamensformene som er mest egnet, men det var enighet om at det både er fordeler og ulemper ved begge eksamensformene. Gruppa kom ikke frem til en enhetlig anbefaling av den ene eller andre modellen. Den ene læreren som har prøvd begge modellene argumenterte for at modellen «Muntlig-praktisk eksamen, inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen» er den beste, fordi den gir bedre tid for elevene til å vise både bredde og dybde. En av de andre lærerne har kun gjennomført modellen «Muntlig eksamen med praktiske innslag, 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamen» og opplevde ikke at det var behov for mer tid.

Når det gjelder faglig innhold i eksamen var det flere av deltagerne som mente at modellen «Muntlig-praktisk eksamen, inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen» i større grad gir rom for å utvikle en åpen formulert eksamensoppgave. At eksamensoppgaven er åpen vurderes av samtlige som positivt fordi det gir eleven frihet til å være kreativ og velge selv hvordan han/hun vil gjennomføre. Samtidig stiller åpne oppgaver krav til elevene med tanke på planlegging og disponering av tid. I modellen med 45 minutter eksamenstid får elevene bedre tid til å ta gjennomtenkte valg med tanke på å vise frem ulik bruk av teknikker, tekstiler og materialer. I tillegg blir det mindre stress og tidspress. En deltaker mener stress og tidspress kan gå på bekostning av kreativitet, mens en annen deltaker mener at tidspress i stedet kan trigge kreativitet, og at det kan bli enklere for eleven å komme i gang med forberedelser i modellen med kortere forberedelsestid. Oppsummert kan man si at flertallet mener at modellen «Muntlig-praktisk eksamen, inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen» ville vært til det beste for eleven for å vise frem kompetanse.

Når det gjelder gjennomføringen av eksamen er flertallet av deltagerne opptatt av å understreke at det er en fordel med en modell med 30 minutter eksamenstid fordi den krever mindre ressurser i form av tid, penger, sensorer og generell organisering. I tillegg vil 30 minutters eksamenstid føre til at flere kan gjennomføre eksamen i faget. Oppsummert kan man si at flertallet mener at modellen «Muntlig eksamen med praktiske innslag, 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamen» er den foretrukne når man tar høyde for organisering og gjennomføring av eksamen.

I drøftingen av eksamensformene ble det et stort fokus på hvorvidt forberedelsesdelen bør inngå i vurderingen, og også her var det tendenser til uenighet. Flere var opptatt av at kunst og håndverk er et fag hvor det ikke kun er produktet som er avgjørende, men også prosessene og valg man tar underveis. Derfor bør også forberedelsestiden kunne inngå i karaktersetningen. Andre mente det ville være vanskelig å vurdere arbeidet som eleven foretar i forberedelsesdelen fordi læreren ikke alltid er tilstede, og ikke nødvendigvis vet om eleven har jobbet selvstendig og på egenhånd.

4.3.1.3 Kroppsøving

Gruppen vurderte at modellen «Muntlig eksamen med praktiske innslag, 24 timer forberedelse og 30 minutter eksamen» reduserer sannsynligheten for at utenforstående kan bidra til juks gjennom hjelp og støtte til eksamensgjennomføringen. De omtalte denne fordelten som en faktor som kunne sikre at elevens eksamensprestasjon er egenprodusert, og således forhindre juks. Samtidig er denne modellen mindre omfattende ved at den krever mindre tid og ressurser. For lærere med fulle timeplaner er dette gunstig, og kan gjøre at gjennomføringen blir bedre innenfor gitte rammer. I forlengelsen av dette mente gruppen det ville være enklere å formulere vurderingskriterier når oppgaven er mindre åpen.

Videre så gruppen en rekke ulemper ved denne eksamensformen sammenlignet med eksamensformen med lenger forberedelses- og eksamenstid. Den korte tiden gjør det vanskelig å dekke et bredt spekter av kompetansemålene. For eksempel kan det være utfordrende å dekke kompetansemål som omhandler samarbeid og annen interaksjon mellom elevene, samtidig som de får kortere tid til å fordype seg i faget og til å vise dybdekunnskap. Gruppen mente også at det vil

skape utfordringer for vurderingsprosessen, og videre at det må skje en endring i vurderingsforskriften før denne kan gjennomføres.

Når det gjelder modellen «Muntlig-praktisk eksamen, inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen», var gruppen veldig positiv. De mente at eksamenskandidaten får god tid til å forberede seg godt og på den måten bli tryggere i eksamenssituasjonen slik at de presterer bedre. Lengre tid vil også kunne gi mulighet for større oppgaver hvor kandidatene kan vise frem mer av hva de kan. Det gir også større frihet i valg av innhold i eksamensoppgaven. Samtidig diskuterte de at det kan være vanskelig for kandidatene å spisse oppgaven tilstrekkelig dersom oppgaven er for åpen. Det kan tenkes at dette særlig gjelder de svakere kandidatene, noe som betyr at skillet mellom de sterkeste og svakeste elevene kan øke. I utformingen av eksamen mener gruppen at den lengste eksamensformen gjør det mulig å dele eksamenstiden opp i en del med fellesaktivitet og en del med individuelt fokus. Slik kan flere kompetansemål dekkes. På en annen side peker de på at dersom det blir store muligheter til å utforme eksamen lokalt, kan den lange tiden i forberedelse og gjennomføring gjøre at det er større sannsynlighet for forskjeller mellom skolene i Norge. Når det gjelder gjennomføringen av eksamen gjør denne eksamensformen at eleven kan vise kunnskap i en praktisk del og en mer teoretisk forklaringsdel hvor de kan snakke om refleksjoner og diskusjoner basert på det praktiske i relasjon til kompetansemålene. Det blir lettere å gjennomføre øvelser hvor samhandling og interaksjon dekker flere kompetansemål, eksempelvis ved Fair Play.

En person i gruppen mente at ved å gi mer plass til å utlede teori i en muntlig del vil man kunne gi teori mer plass i faget enn hva som er gunstig. Vedkommende pekte på at dette vil gå ut over den praktiske gjennomføringen i faget og at elevene skal lære gjennom bevegelse, særlig fordi flere lærere vil fokusere veldig på å gjøre elevene klare til eksamensgjennomføring.

Selv om gruppen foretrekker modellen med 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen, foreslår de at vurderingsforskriften endres slik at forberedelsestiden kan inngå som en del av vurderingsgrunnlaget. Dette kan for eksempel gjøre at elevene bruker video i forberedelsestiden for å presentere filmen under selve gjennomføringen. Men dersom sensor skal ta del i forberedelsestiden også vil dette bli veldig tid- og ressurskrevende. Det ble også pekt på at det er store forskjeller i rammebetingelser hos de ulike skolene, noe som kan føre til urettferdig gjennomføring og vurdering.

4.3.1.4 Mat og helse

Gruppen vurderer de to eksamensmodellene som tilnærmet likeverdige ettersom man ved å holde en gruppeeksamen kan sikre kandidatene så mye tid de trenger til å demonstrere sine ferdigheter. I mat og helse er det eksamenstiden som er viktigst, mens kort forberedelsestid er mer en administrativ utfordring, for eksempel når man skal skaffe ingrediensene på kort varsel.

Dersom eksamen må holdes for én og én elev, må modellen «Muntlig-praktisk eksamen, inntil 48 timer forberedelse og 45 minutter eksamen» velges fordi 30 minutter er for kort tid til å vise frem og prestere i faget under eksamen. Noen lærere løste tidsklemmen med å ha fagsamtale med eleven underveis.

4.3.2 Kapasitet og kompetanse

I oppgaven om kapasitet og kompetanse jobbet gruppene i fellesskap med å identifisere hva lærerne trenger for å gjennomføre eksamen på en god måte. Gruppene ble spurt om å identifisere behov for å kunne utvikle gode oppgaver, lage gode vurderingskriterier og gjennomføre eksamen på en god måte. Innspillet i det følgende er en sammenstilling av innspillene til de fire gruppene, mens innspill fra hver enkelt faggruppe finnes i vedlegg 3.

En grunnleggende forutsetning som trekkes frem er lærernes formelle undervisningskompetanse i fagene. Denne bør være lik for alle fag, noe som betyr 60 studiepoeng på ungdomstrinnet. Lærere

i kunst og håndverk bør ha faglærerutdanning eller tilsvarende. Høy faglig kompetanse er nødvendig for både å utvikle gode oppgaver, gode vurderingskriterier og for å kunne gjennomføre eksamen. Videre bør ansvarlig for lokalgitte eksamener ha fordypning i vurderingsarbeid.

For å utvikle gode oppgaver foreslår gruppene tydelige nasjonale føringer/retningslinjer som skisserer et rammeverk for hvordan oppgaven skal innrettes, men hvor det åpnes for forskjellige løsninger mellom skolene. Det er også hensiktsmessig at det fra sentralt hold publiseres kvalitetssikrede eksempeloppgaver, eller at det finnes et system for kvalitetssikring av eksamensoppgaver. Videre bør det etableres faglige nettverk på regionalt nivå som kan bidra til lokal utveksling av erfaringer og lokal kursing. Faglige nettverk vil gi bedre samkjøring, felles oppgaveutforming og felles krav. Det må også gis tid til samhandling internt på skolene og skoleeier må legge til rette for nødvendig utstyr og ressurser.

Utdanningsdirektoratet bør utvikle nasjonale vurderingskriterier slik at det blir likt for hele landet, for eksempel som videoer som er tilgjengelig for både lærere og elever. Lokale vurderingskriterier må bygge på nasjonalt gitte kriterier og ansvaret for dette kan ligge hos lokale koordinatører. For å lage gode vurderingskriterier trekkes også faglige nettverk frem som et sentralt behov – lærerne må få tid til å møtes, diskutere, lære og utvikle seg internt og på tvers av skolene.

For å gjennomføre eksamen på en god måte må det etableres et minstekrav til rammefaktorer som alle skolene må ha. Dette gjelder tilgang til hensiktsmessige spesialrom og tilgang til utstyr/instrumenter. Det må også sørges for at skolene har økonomiske forutsetninger som sikrer at lærerne har mulighet til å kjøpe inn materialer i forbindelse med eksamen og eksamensgjennomføring. I den praktiske gjennomføringen av eksamen kreves det dessuten en annen tilrettelegging enn muntlig eksamen i teorifag – blant annet mer tid mellom hver kandidat og tettere oppfølging i verkstedarbeid. Regionale nettverk og nasjonale ressurser vil også kunne styrke gjennomføringen av eksamen.

VEDLEGG 1 - DEL 1 GEVINSTER OG UTFORDRINGER

Stikkord for hva som har fungert og hvilke utfordringer deltakerne har observert.¹

Tabell 0-1: Hva har fungert og hvilke utfordringer er observert – gjennomføring og organisering

Fungert	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> • Felles gjennomgang / vurderingspraksis samtale med sensor • Økt status på fagene (skolen blir mindre teoretisk) • Bedre sammenheng mellom teori og praksis • Å gjennomføre med gjennomføringstid på 45 minutter, men 60 minutter hadde vært perfekt • Elevene er positive • Elevene meldte seg frivillig og var ivrige etter å bli med • Elevene har tatt prosjektet på alvor og gitt av seg selv • Elever liker å veilede som del av eksamen • Greit å lage oppgaver som favner mange kompetansemål • Organiseringen med forberedelse og tid til veiledning • Åpne oppgaver. Gir elever mulighet til å velge noe de vil Eksempler på dette er «ulike case som tur, idrettsarena etc.» • Praktisk gjennomføring med tid, utstyr, sensor, mm. Men også å bruke markører/deltakere fra andre trinn. • Antall oppgaver var bra • Mer tid til praktisk • Det å veilede en kreativ prosess med mange forskjellige uttrykksformer • Samarbeid mellom faglærere og ledelse • Fikk til praktisk element 	<ul style="list-style-type: none"> • Faren for at en teoretiserer et praktisk fag – blir teorien vurdert mer enn det praktiske? • Rammefaktorene (verksted, materiell, mangel ved skolene, rom, andre elever bruker rommene i verkstedsperioden). Skolen må prioritere faget slik at for eksempel alt av utstyr/verktøy er på plass. Vanskelig å sikre lik gjennomføring ved skolene. • Hvilke elever skal velges/trekkes? • 5-10 minutter mellom hver kandidat var for lite. Bør være minst 15 minutter. • Å få tid til å gjennomføre eksamen med flere enn 6 kandidater per dag, slik at det samsvarer med slik det er i andre fag. • Liten tid til å vise ferdighetene • Lærers kompetanse • Vurdere bredden og omfanget, samt dybden av kompetansemålene • Faglærer må være våken og pålogget for å henge med i utviklingen av faget, særlig kompetansemålene må følges • Hvordan få frem/vurdere kompetansemålene, og ikke bli blendet av prestasjon av idrettslige ferdigheter • Kan gi utfordringer i å oppnå god reliabilitet dersom det gis stor variasjon i lokalt gitte eksamener • Utfordring å vite hvor mye tid 1. skoleåret som skal brukes på å forberede elevene mot eksamen • Eventuelle svakheter ved vurdering av standpunkt blir overført til eksamensvurderingen • Kan bli for teoretisk – elever kan snakke seg til toppkarakter. Å utforme oppgaver som sikrer lik praksis mellom skolene. • Dersom eksamen skal avlegges i 10.trinn og undervisningen er ferdig på 9.trinn blir det vanskelig å gjennomføre eksamen når elevene ikke har hatt faget på ett år • Hvor skal en legge mest vekt under vurdering – det praktiske, levert produkt eller det teoretiske • Utvikle åpne oppgaver som favner vidt i forhold til målene i læreplanen • Tydelige vurderingskriterier • Ved gruppeeksamen – kombinasjon av gruppeprodukter og individuell karakter • Organisering av spesialrom og lærere, spesielt ved 48-timers forberedelse • Tidsbruk/planlegging når «alt» skjer samtidig på skolen • Mat og helse: få tak i alle ingredienser i tide når kort frist før eksamen • Kombinasjonen veiledning og selvstendig arbeid • Å lage oppgaver som stimulerer elevene til å skape løsninger på egen hånd • Lage oppgaver som omfatter hele læreplanen: Vanskelig å dekke fagets fire hovedområder i en og samme oppgave, utfordring å flette inn alle kompetansemål i kroppsøving (friluftsliv og svømming)

¹ Alle innspillene er sammenstillinger av flere deltageres refleksjoner, såfremt noe annet ikke står presisert.

Tabell 0-2: Hva har fungert og hvilke utfordringer er observert – regelverk

Fungert	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> Felles gjennomgang / vurderingspraksis samtale med sensor Å vurdere det elevene gjorde i gjennomføringstiden 	<ul style="list-style-type: none"> Hvordan man i gruppeeksamen organiserer det tidsmessig om en har et visst antall elever. Skal en bruke 30 minutter per elev x fire elever = 120 minutt? Hva gjør man hvis én er syk – får de resterende elevene da 1,5 time? Strukturen til fagene – mange har all undervisning på 9. trinn. Mange ufaglærte som underviser i disse fagene (spesielt i distriktene?) Trenger sentralt gitte eksempler på eksamensgjennomføring Mangler felles vurderingspraksis i de estetiske fagene. Fordypning i kunst og håndverk er i nye læreplaner fremstilt på 10. trinn. Fag og timefordelingen – elevens modenhet. Manglende kompetansekrav i praktiske og estetiske fag gjør at det er mange ufaglærte som underviser i disse fagene Muntlige klagerettigheter Flere kompetansemål får ikke gjennomført. For eksempel kompetansemål innen svømming, praktisk friluftsliv, fair play. Vanskelig å vekke praktisk og muntlig del Tekniske løsninger iht. det praktiske – regelverket og gruppeeksamen

Tabell 0-3: Hva har fungert og hvilke utfordringer er observert – annet

Fungert	Utfordringer
<ul style="list-style-type: none"> Eksamensoppgaver: åpne gode oppgaver. Tydelige kriterier. Elevene hadde positiv erfaring med eksamen Fint for elevene å få vist kompetansen innen det «å gjøre». Oppgaven hadde en vid formulering Øker statusen til faget Styrker fagene og gir større vekt på å følge læreplanen. Rettferdig for de mer praktisk anlagte elevene – mestringsfølelse for elever som har styrken i praktisk arbeid. skolen blir mindre teoretisk Skoleutvikling. Det har positive effekter for hele skolen ved at praktisk-estetiske fag prioriteres. Skaper likhet mellom fagene. Flere læringsformer blir prøvd ut og praktisert Flere fag treffer flere mennesker Mindre lån av timer fra praktiske og estetiske fag til andre fag dersom disse også får eksamen. Får vurdert eleven på en annen måte enn gjennom standpunkt. 	<ul style="list-style-type: none"> Eksamensoppgaver: Å få til gode oppgaver med tiden man har til rådighet. Mangler retningslinjer, trenger sentrale eksempler på hvordan gjennomføre oppgaver. Å få elevene til å forstå at det kun var det som ble vist/gjort i gjennomføringstiden som ble vurdert Fare for at det blir mer muntlig enn praktisk eksamen. Når avsluttes faget/modenhet Kan de to modellen kombineres? – 324 timer forberedelse, 30 minutter eksamen. Dersom man bruker par i eksamen så blir det fort en som drar og en som er medløper. Økt vurderingspress på elevene dersom det betyr flere eksamener. Mangler felles vurderingspraksis i de estetiske fagene. Mange lærere er kritiske til nytt. Bør ha nasjonale/sentralgitte oppgaver med kjennetegn på måloppnåelse. Lærerne kjenner på manglende kompetanse i gjennomføring av eksamen.

Tabell 0-4: De seks gruppene angivelse av de tre viktigste utfordringene

Utfordring A	Utfordring B	Utfordring C
<p>Faren for at en teoretiserer et praktisk fag Modellen for gjennomføring, dette må ikke bli en teorieksamen.</p>	<p>Skoleeiers rett til å plassere de 83 årstimen i mat og helse Svært mange avslutter faget i 9. trinn – hvordan kan en systematisk gjøre dette med</p>	<p>Kompetanse, rammefaktorer 50 % av elevene får undervisning av lærere uten formell kompetanse. Forskjeller mellom små og store skoler når det gjelder økonomi og ansettelse/rekruttering. Små skoler</p>

<p>Faget sin egenart må sikres. Det er et praktisk fag. Vurderingskriterier?</p>	<p>gjennomføring av avsluttende eksamen. Alder er også en svært viktig faktor her – eksamen for en 15-åring kontra en 14-åring</p>	<p>har ikke nødvendigvis råd til å ansette en lærer som kun har høyere utdanning i et praktisk/estetisk fag. Forutsetning at en sensor må ha faglig fordypning.</p>
<p>Variierende og manglende rammefaktorer (rom, materialer, verksted) skoleøkonomien er ulik og kan skape forskjeller i tilfang av materialer på ulike skoler</p>	<p>Lav fagkompetanse hos faglærere manglende dybdelæring hos eleven uten kompetanse hos lærerne</p>	<p>Enkelte av fagene avsluttes på 9. trinn Modenheten hos elevene er ulike på 9. og 10. trinn. I tillegg kan gjennomført eksamen på 9. trinn gjøre det vanskelig å motivere elever på 10. trinn.</p>
<p>Vurdering Hva er gode vurderingskriterier? Bruke tolkningsfellesskapet.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Praktisk gjennomføring • Levert produkt • Teoretisk presentasjon/utspørring <p>Vanskelighetsgrad på produktet</p> <p>Hvordan måle utvikling i kroppsoving?</p>	<p>Tidspunkt for gjennomføring av eksamen Noen fag ligger plassert og blir avsluttet på 8. eller 9. trinn.</p> <p>Hvis eksamen blir gjennomført i 9. trinn, vil elevene «slippe i 10. klasse?</p> <p>Hvis alle fagene skal avsluttes og ha eksamen i 10. klasse, vil de praktiske fagene få utfordringer.</p> <p>Timemessig er det et problem å ha alt på 10. trinn. Hvis alt er på 10. trinn, vil 10. trinn få alle de kjekke fagene, tyngre fag og lite å se frem til i 8. og 9. trinn.</p>	<p>Praktisk gjennomføring Gjennomføring i forhold til gruppeeksamen</p> <p>Gruppeeksamen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hvor lang er minimum/maksimum tillatt tid for gjennomføring • Skal det være individuell utspørring etter gruppens presentasjon, i så fall utfordring for eksaminator/sensor. • Er det nødvendig med individuell presentasjon? Er det ok med samtale og spørsmål underveis? <p>Gjennomføring som gruppe, men jobbe individuelt med hver sin oppgave.</p>
<p>Når avsluttes fag (trinn/modenhet) Fag avsluttes på ulike trinn, på ulike skoler, noe som betyr forskjeller i elevens alder og modenhet ved eksamen</p>	<p>Faget kan bli mer teoretisk enn praktisk Eksamen i seg selv og modellen(e) for muntlig eksamen kan føre til at man i større grad vektlegger det teoretiske gjennom hele året.</p>	<p>Modellene for gjennomføring i oppdraget er ikke tilpasset fagene egenart Modellene som prøves ut er som for de teoretiske fagene og gir ikke gode muligheter for å demonstrere praktiske ferdigheter</p>
<p>Eksamensmodell for 9. trinn 30 min. eksamenstid er for lite, mens 48 timers forberedelse er for lenge for en 9.klassing.</p> <p>En hybrid av de to modellene er å foretrekke: 48 timers varsel, kortere forberedelse (24 t) og 45 min gjennomføring.</p> <p>Elevene er mindre modne i 9. trinn, men organisatorisk er det fint å ha eksamen på 9. trinn siden det er så mange fag som er viktige i 10. trinn.</p>	<p>Kompetansen til lærere og sensorene For å sikre oppgaver og vurderingskriterier som ivaretar fagets innhold er det behov for økt kompetanse hos faglærer og sensor</p>	<p>Forberedelsesarbeidet Forberedelsene til eksamen bør telle i selve eksamen. I noen tilfeller vil forberedelsene i høy grad påvirke resultatet og selve gjennomføringen av eksamen.</p>

<p>Dekke kompetansemål Utfordring å dekke flere kompetansemål. Krav til utstyr, fasiliteter, tid og ressurser gjør at det blir vanskelig å dekke flere av kompetansemålene. Samtidig kan det være utfordrende å lage egnede oppgaver hvor kompetansemålene kan dekkes. Dette blir en stor utfordring for lærere dersom det ikke kommer sentralgitte retningslinjer gjennom oppgaver og vurderingskriterier.</p>	<p>Vurdering Hvordan kan vi sikre oss mot subjektive vurderinger? Det kan tenkes at dette blir mer fremtredende i vurderinger hvor vurdering av praktisk-estetisk blir en stor del. Det subjektive ved vurderinger styres gjerne av noe så enkelt som «smak og behag», og dette har ingenting i en eksamenssetting å gjøre. Det er samtidig utfordrende å legge for mange nasjonale retningslinjer når variasjonen i skole-Norge er stor. Store forskjeller i rammebetingelser kan gjøre at nasjonale retningslinjer ikke alltid vil fungere. Her blir avveiningen mellom lokal frihet og nasjonale retningslinjer sentralt. I tilfeller hvor det ikke er ekstern sensor kan det være vanskelig å vurdere kun det som skjer på eksamen, uten å ha elevens historikk med i bakhodet. Slik kan vurderingen av elevens prestasjon under eksamen blir farget av hvordan eleven har gjort det tidligere i undervisningsåret. Det pekes også på at det mange ufaglærte KØ-lærere uten nok kompetanse til å være sensorer, og da særlig dersom det ikke er noen sentralgitte nasjonale retningslinjer.</p>	<p>Vektlegging mellom praktisk og teoretisk kunnskap Dette er en utfordring når eksamen består av en del hvor noe praktisk skal gjennomføres, og en annen del består av å fortelle muntlig. Det kan bli vanskelig for sensor å vurdere hvor mye vekt de ulike delene skal ilegges, og samtidig sikre rettferdig vurdering av alle elever. Denne vektleggingen er også aktuell når oppgavene skal utformes. De som lager oppgavene må vurdere og vektlegge hvor viktig den praktiske og muntlig delen er. Videre er det også vanskelig å vite om det eleven forteller er noe eleven faktisk har kjennskap til, eller om det er en gjenfortelling av noen andres arbeid (dette er ikke spesielt for denne formen).</p>
---	--	--

Tabell 0-5: Hva skal til for å løse de viktigste utfordringene?

Utfordring	Løsning
Hvordan sikre den praktiske eksamenen	<ul style="list-style-type: none"> • Det kan ikke hete muntlig eksamen – må ha et navn som synliggjør den praktiske biten i faget. Forslag: Praktisk muntlig eksamen. • Ha forskjellige eksamensmodeller alt etter faget. • Bevare faget sin egenart. • Dersom det er en eksamen på 30 min, må produktet være ferdig innen gitt tid, eller burde man heller måle måten elevene jobber på? • Gode vurderingskriterier må til.
Mat og helse: Plassering av de 83 årstimene – kanskje rundt 75 % av skolene har dette på 9. trinnet	<ul style="list-style-type: none"> • Eksamen i 9. trinn? Kan en da også trekkes ut til et fag i 10. trinn? • Kan de skolene som har tilbudet i 10. trinn ha handlingsrom til å kun ha eksamen i faget på 10. trinn? • Må man ha et regelverk som synliggjør dette? • Bør det være et eget trekk for de praktisk-estetiske fagene?
Rammefaktorer: rom, utstyr, økonomi, undervisningsmateriell. Fagkompetanse hos lærere og sensorer – økt fokus for fagene.	<ul style="list-style-type: none"> • Øke fokus på faget/kompetansen hos lærere – videre-/etterutdanning. • Eksamensfag å økt krav/fokus på faglærere og sensorer • Kan faglærere være lærere på tvers av trinn/flere trinn? • Økt status for faget når det er krav om eksamen.

<p>Hvordan dekke bredden av kompetansemålene for å kunne gjennomføre eksamen?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Sette fokus på kjernen i faget. • Prøve ut eksamensformer (nye arenaer som fjellet, ishall, friidrettsbanen) • Prøve ut eksamensformer i kommuner. For at testingen skal bli god bør alle relevante skoler i et utvalg kommuner delta i et prøveprosjekt. • Ha sentralgitte vurderingskriterier som er nøye utarbeidet for å svare ut bredden av kompetansemålene. Dette ansvaret bør ligge sentralt for å sikre kvalitet og rettferdighet. Forskningsfronten må kobles på. Det må forskes på nye metoder, og de må testes ut før det rulles ut i hele landet. • Spennende å koble inn tverrfaglige temaer. For eksempel bruke flere fag sammen med KØ og knytte det opp mot store temaer, som for eksempel bærekraftig utvikling, helse og livsmestring. • Ta i bruk ny teknologi. Bruk av video kan være løsningen for å få mer tid til å dekke flere kompetansemål. Dette fordrer at forberedelsestiden brukes litt annerledes. Eksempelvis ved at eleven filmer utøvelse av noe praktisk, som så danner grunnlaget for utspørring og forklaring i eksamenssituasjonen. Dette vil skape mer tid til komme innom flere aspekter i faget. Nye eksempler på eksamener: For eksempel at gruppen bruker forberedelsestiden til å gjøre noe de kan trekke inn i eksamen. Altså nye metoder å forberede seg på. Reise ut og bruke arenaer som idrettsarenaer, ut i skogen.
<p>Kan faget bli mer teoretisk enn praktisk?</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Modellene for gjennomføring i utprøvingen er bygget på modell for teoretiske fag og ikke tilpasset fagenes egenart. Dette kan føre til at fagene blir mer teoretiske både på grunn av tidsaspektet på eksamensdagen og at det kan føre til mer teori gjennom hele skoleåret. • Det må utvikles og utformes nye modeller som er tilpasset det enkelte praktisk/estetiske faget, og som gir tid og rom til praktisk arbeid. Dette innebærer en endring av forskriften. • Det må utarbeides lokale vurderingskriterier for å sikre rettferdighet • Det må finnes samarbeidsgrupper omkring utarbeidelse av oppgaver.
<p>Når avsluttes faget og kan elevene bli trukket opp til muntlig eksamen i to eller flere runder</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Det må utvikles nasjonale føringer som sier noe om når faget kan avsluttes. Det beste er å avslutte faget på 10. trinn, men 9. trinn er bedre enn 8. trinn. • Det er behov for en nasjonal avklaring på om elever kan trekkes ut flere ganger
<p>Praktisk gjennomføring</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Gruppeeksamen eller individuell eksamen? • Det bør være valgfritt mellom individuell og gruppeeksamen – lærer kan gis styringsrett på dette og sammensetningen av gruppen. • Hvor mange elever kan man ha på en gruppe? • For at det skal passe alle fagene bør det åpnes for 2-10 elever. Dette gir handlingsrom og eksamen kan tilpasses lokalt. Dersom det blir flere mindre grupper på partiet, setter/bestemmer læreren gruppene. OBS: det er viktig at elevene har mulighet til å gjennomføre individuelt • Hvor lenge skal eksamen vare – avhengig av gruppestørrelsen? • På gruppe, 30 – 120 minutter til den praktiske biten. • Deretter individuell utspørring. Her er det stor forskjell på fag, så det bør differensieres for lokal tilpassing. Fagene bør ha mulighet for å sende elevene ut, for at de så kommer inn for individuell samtale. Alternativt kan utspørringen skje underveis i den praktiske utførelsen. • Praktisk gjennomføring av individuell utspørring • Forberedelsedelen bør/kunne vært en del av vurderinger. Elevene har forskjellige styrker, noen kanskje på samarbeid, andre har talent for det praktiske. Fa får vi favnet hva eller er gode til.

<p>Variierende og manglende rammefaktorer (rom, materialer, verksted)</p>	<p>Skoleøkonomien er ulik og kan skape forskjeller i tilfang av materialer på ulike skoler</p> <p>Løsning:</p> <p>Nasjonstandard på verksted og utstyr, økonomi må medfølge</p>
<p>Lav fagkompetanse hos faglærere</p>	<p>Manglende dybdelæring hos eleven uten kompetanse hos lærerne</p> <p>Løsning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • kompetansekrav på minst 30 studiepoeng gjennomgående i hele grunnskolen • nasjonalt krav om redusert leseplikt på alle trinn, og innføring av muntlig eksamen i estetiske fag vil avhjelpe på dette • tilsetningskrav og undervisningskrav • felles vurderingskriterier og praksis • nettverksbygging
<p>Enkelte av fagene avsluttes på 9. trinn</p>	<p>Modenheten hos elevene er ulike på 9. og 10. trinn. I tillegg kan gjennomført eksamen på 9. trinn gjøre det vanskelig å motivere elever på 10. trinn.</p> <p>Løsning:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Kan ha eksamen i 9. trinn i et praktisk estetisk fag, og blir samtidig med i trekningen på 10. trinn • Sentralt styrt når fagene skal avsluttes • Reglene må endres slik at noen elever kan komme opp i to fag hvis noe er avsluttet på 10. trinn • Rulleringsordninger med fagbolker i perioder
<p>Kompetanse hos faglærer og sensor</p>	<p>Det må stilles krav til fagkompetanse i faget for lærer og sensor. F.eks. hente sensor fra kulturskolen, eller opprette flere kombinerte stillinger mellom kulturskole og skole for å sikre fagkompetanse. Kan gjøres på kommunenivå. Ikke når det er interkommunal kulturskole, og min kommune ikke er eierkommune. Man kan få det til, men det er vanskelig fordi det ikke da er enkeltkommunens ansatte. Det trenger jo ikke være krav. Det kan være en mulighet. Det er sårbart med kompetansen. Ansette en med mye kompetanse i ett fag kontra en med noe i flere og kun litt i praktisk-estetiske fag.</p> <p>For lærer er det krav om 30 studiepoeng og det er ikke nok. Dessuten er det mulig med disp frem til 2025.</p> <p>Sentrale føringer for innhold i oppgave- og vurderingskriterier til eksamen</p>
<p>Eksamenstid og forberedelser</p>	<p>Man må sikre elevene nok tid til å vise sin fagkompetanse. Eksamenstiden er for kort og det bør være åpning for at forberedelsene kan telle. Dette betyr at man kan trekke inn nye dokumentasjonsformer. Digitale opptak, video, etc. Må åpne for å vise kompetanse. Det må være mulig å VISE ferdigheten og at det er tydelig at det er KANDIDATEN som gjør det, for å forhindre juks.</p> <p>Gruppen vil gjerne vite mer om hvordan oppgavene ser ut for å kunne snakke bedre om disse temaene.</p>

Når skal faget avsluttes	<p>Det er behov for nasjonale føringer for når faget kan avsluttes.</p> <p>Regelverk og timetall som sikrer at faget tidligst kan avsluttes på niende trinn for å unngå for store forskjeller i utvikling og modenhet grunnet klassesrinn. Det må sikres øving og tid til ferdighetsutvikling som er sentralt i praktisk-estetiske fag</p>
---------------------------------	--

VEDLEGG 2 - DEL 2 ADMINISTRATIVE GRUPPER

Tabell 0-1: Organisering og regelverk - Temakort

Lokale fordeler og ulemper ved at et fag kan avsluttes før 10. trinn?

- for eleven?
- for skolen/organisatorisk?

Hvordan kan man organisere eksamen lokalt for å få en mest mulig rettferdig eksamen?

- Trekk
- Tidspunkt
- Skolering

Lokale fordeler og ulemper ved at et fag eventuelt må avsluttes på 10. trinn?

- for eleven?
- for skolen/organisatorisk?

Bør det innføres lokalt gitt eksamen i alle eller noen av de praktiske og estetiske fagene?

Tabell 0-2: Kapasitet og kompetanseutvikling – Temakort

Hvordan har skolene og skoleeier løst, eller tenkt å løse, behovene for kompetanse?

Hvordan har skolene lagt til rette for kompetanseheving i utprøvingen?

De praktiske og estetiske fagene er ofte sårbare ved at det er få lærere i fagene ved hver skole. Hva skjer med opplæring og eksamen dersom en lærer sykemeldes?

- Kort tid før eksamen?
- Lang tid før eksamen?

VEDLEGG 3 - DEL 2 FAGGRUPPER

Tabell 0-1: Faglig innhold, utforming, gjennomføring og vurdering: temakort

<p>Faglig innhold i eksamen: Hvilken type oppgaver gir elevene best mulighet for å vise bredest mulig kompetanse?</p>	<p>Utforming av eksamen: Hvordan har dere organisert forberedelsedelen som inngang til eksamen? Hvordan veiledes det i forberedelsedelen?</p>
<p>Gjennomføring: Hvordan fordele og vurdere både praktisk og muntlig innslag i eksamenssituasjonen?</p>	<p>Vurdering: Per i dag skal ikke forberedelsedelen være en del av vurderingsgrunnlaget. Bør den det? Hvordan kan det eventuelt gjøres for å sikre en individuell vurdering?</p>

Tabell 0-2: Begrunnelser for og mot de to modellene: Musikk

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig eksamen med praktiske innslag 24 timer forberedelse 30 minutter eksamen	Fordeler	At det er praktisk-muntlig		<ul style="list-style-type: none"> • At det var passe lang gjennomføringstid på eksamensdagen 	
	Ulemper			<ul style="list-style-type: none"> • For kort forberedelsestid • For lik teoretiske eksamener, så forberedelsestiden var for kort • Viktigheten av «å øve inn» forsvinner, det er urealistisk å øve inn noe på 24t. • Ved gruppeeksamen mister man en del av samspillet med kun 24t forberedelsestid. 	

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig-praktisk eksamen Inntil 48 timer forberedelse 45 minutter eksamen	Fordeler	<ul style="list-style-type: none"> • Praktisk-muntlig oppgave • Temabaserte oppgaver (slik at det er stort handlingsrom) 	<ul style="list-style-type: none"> • Gir mulighet for veiledning av faglærer i forberedelsestiden • Det estetiske i faget kommer mer frem • Man kan jobbe mer i gruppe og dermed finne frem til kjernen i faget sammen 	<ul style="list-style-type: none"> • Alle er enige om at forberedelsestiden er passe eller for kort • Eleven kan få vist bred kompetanse i faget 	
	Ulemper	<ul style="list-style-type: none"> • Muntlige oppgaver uten praktiske utfordringer 		<ul style="list-style-type: none"> • Divergerende oppfatninger om 45min er for mye/lang eksamenstid pr. Elev. 	

Tabell 0-3: Begrunnelser for og mot de to modellene: Kunst og håndverk

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig eksamen med praktiske innslag 24 timer forberedelse 30 minutter eksamen	Fordeler	Får elevene for lang tid så kan det bli vanskelig å komme i gang.		Med kortere tid er det lettere å få flere til å gjennomføre eksamen	
	Ulemper	<p>Elevene må kanskje i større grad avgrense oppgave i lengde og omfang, men eksamen kan da også bli mer styrt fra lærer på kompetansemål, innhold og organisering.</p> <p>Kortere tid kan gå på bekostning av kreativitet</p> <p>Kort tid begrenser valget av teknikker – noen teknikker trenger mer tid, for eksempel tørketid.</p>	Læreren må ikke tas ut av annen undervisning		

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig-praktisk eksamen Inntil 48 timer forberedelse 45 minutter eksamen	Fordeler	<p>Åpne oppgaver: mer bredde og dybdelæring Mindre stress/tidspress. Elevene får vist mer faglig innhold i 45-modellen – større bredde. Elevene velger selv aktuelle kompetansemål i oppgaven sin. Oppgaver med vid formulering som gir rom for stor valgmulighet.</p>	<p>God tid gir muligheter i valg av teknikker og materialer.</p> <p>Bedre tid muliggjør i større grad veiledning underveis.</p> <p>Før elevene fikk vite om de kom opp i kunst og håndverk, gikk vi i alle klasser gjennom en eksempeloppgave som de jobbet med i grupper.</p> <p>Selve forberedelsen gikk over to dager hvor elevene måtte være på verkstedet mellom kl. 8.30 - 12.30. Verkstedet var åpent til kl.15. Faglærer var tilstede for veiledning mellom 8.30 - 15.00. Hver dag måtte elevene gjennomføre en veiledningssamtale med lærer før de forlot verkstedet. Første forberedelsesdag startet med en felles gjennomgang av fagrappert og oppgave (alle elevene fikk samme oppgave).</p>	<p>Den beste situasjonen er om kandidaten jobber praktisk samtidig som han/ho muntlig kommer med refleksjoner rundt arbeidet (valg og erfaringer) fra alle faser i den kreative prosessen. Også gjennom samtalen får vist kunnskaper og trekke tråder mellom hovedområdene i faget.</p>	<p>Rettferdig når det er den aktuelle eksamenstida / det du gjør der og da som vurderes.</p> <p>Når forberedelses del ikke blir vurdert sikrer enn at det er elevens arbeid og ikke andre sitt arbeid som blir vurdert.</p> <p>(Kan en form av "klasseromsmodellen" være en modell for eksamen i kunst og håndverk?)</p>

	Ulemper	<p>Det krever mye tid å gjennomføre med flere enn 6 kandidater på en dag.</p>	<p>God tid kan begrense elevene – gjøre det vanskelig for dem å ta et valg. Kan resultere i mye vinging.</p> <p>Vanskelig å gi veiledning med tanke på oppsatt tid – noen får veiledning tidlig i prosessen, andre relativt sent.</p> <p>Ulempen med en vid oppgave var at elevene hadde litt vansker med å velge og avgrense.</p>	<p>For tidkrevende og for dyrt</p> <p>For få elever per dag – gjør at færre elever kan komme opp i faget.</p> <p>Lang tid å fylle før og under eksamen.</p>	
--	---------	---	--	---	--

*Tekst i grønt er skriftlige innspill på epost i etterkant av dialogmøtet.

Tabell 0-4: Begrunnelser for og mot de to modellene: Kroppsøving

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig eksamen med praktiske innslag 24 timer forberedelse 30 minutter eksamen	Fordeler			<p>Mindre tid til å få hjelp fra utenforstående (mindre sannsynlighet for juks)</p> <p>Mindre ressurs- og tidkrevende</p>	<p>Enklere å sette kriterier når oppgaven er mindre åpen.</p>
	Ulemper	<p>Mindre mulighet til samhandling. Mister da mulighet til å vise flere kompetansemål</p> <p>Elevne får kortere tid til å fordype seg og vise hva de kan</p>	<p>Begrenser mulighet til felles aktivitet → begrenser bredde og kompetanse</p>	<p>For kort tid til dybdelæring (mindre planlegging)</p>	<p>Ulik forståelse av kriterier skaper urettferdig vurdering</p> <p>Må endre vurderingskriterier slik at alle forstår.</p>

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig-praktisk eksamen Inntil 48 timer forberedelse 45 minutter eksamen	Fordeler	<p>Eleven får lenger tid til forberedelse</p> <p>Større mulighet til åpne oppgaver og mulighet for frihet i valg av innhold</p>	<p>Mulig å dele opp i fellestid og egentid, med mulighet til å dekke flere kompetansemål i gjennomføringen av eksamen.</p>	<p>Gjøre praktiske øvelser, også refleksjoner og diskusjoner basert på hva en har gjort praktisk i relasjon til kompetansemål.</p> <p>Tid til fellesaktiviteter som lagspill, par-øvelser, hvor en kan vise samspill og at dette kan være grunnlag for diskusjon i individuell del.</p>	<p>Kan vise et bredere spekter av kompetanse i faget</p> <ul style="list-style-type: none"> ➔ Spesielt erfaringer fra planleggingen og gjennomføringen av aktiviteter ➔ Samarbeidskompetanse.
	Ulemper	<p>Om oppgavene blir for åpne, kan det være vanskelig for elevene å få med bredden av kompetansen. De kan f problemer med å spisse oppgavene på egenhånd. (større skille mellom de sterkeste og svakeste elevene)</p>	<p>Kan være ulik praksis med veiledning fra lærer til lærer, skole og foresatte</p> <p>Ulik kompetanse i lå å utforme gode oppgaver fra lærer til lærer.</p>	<p>Kan bli mer teoretisk hvor undervisningen gjennom året blir preget av «teoriundervisning» i stedet for at en lærer gjennom bevegelse. Dette fordi mange lærere prioriterer å forberede elevene på eksamen.</p> <p>Kan bli lenge med 45 minutters eksamen – elevene blir skremt.</p>	<p>Må endre vurderingsforskrift slik at deler av forberedelsene er en del av vurderingsgrunnlaget</p> <p>Om sensor skal ta del i forberedelsestiden blir dette ressurs- og tidkrevende.</p> <p>Kan gi ulik vurdering mellom skolene siden det er ulike rammebetingelser.</p>

Tabell 0-5: Begrunnelser for og mot de to modellene: Mat og helse

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig eksamen med praktiske innslag 24 timer forberedelse 30 minutter eksamen	Fordeler	Rom for åpne, temabaserte oppgaver	<p>Elever handler selv på slutten av forberedelsesdagen.</p> <p>Får vist bredde i faget når de jobber individuelt på hvert sitt kjøkken</p> <p>Man får ikke gjort noe på 30 min, derfor må man slå det sammen: 30 min x 4 personer = 2 timer sammen – men med individuelle oppgaver. Alle er på skolekjøkkenet, og jobber på sitt kjøkken/stasjon med hvert sitt tema/oppgave.</p> <p>Eventuelt kan de ha en gruppeoppgave hvor de har fordelt ansvaret seg imellom. Men da er det viktig at ingen gjør noe som er «for lett» / «for lite»</p>	<p>Tid som gruppe, men med individuelle oppgaver – jobbe individuelt på hver sin stasjon/kjøkken</p> <p>Det passer fint å få oppgaven 24 timer før.</p> <p>Det fungerer fint å ha en utspørring underveis mens eleven lager mat. Her kan man spørre om teknikker og metoder, redskaper etc. Såfremt elevene har hver sin stasjon.</p>	
	Ulemper				

		Faglig innhold i eksamen:	Utforming av eksamen:	Gjennomføring:	Vurdering:
Muntlig-praktisk eksamen Inntil 48 timer forberedelse 45 minutter eksamen	Fordeler	Åpne, temabaserte oppgaver! Viktig	<p>De får oppgaven tidlig. Det er positivt fordi de får god tid til å tenke, lage handleliste, få obligatorisk veiledning. At lærer er til stede gir elevene gode muligheter til å spørre, og å få veiledning.</p> <p>OBS: ikke handle for tidlig.</p> <p>OBS: viktig å veilede slik at elevene forstår at det er viktig å vektlegge teknikker og det teoretiske MENS de arbeider.</p>	<p>Handleliste må lages i løpet av første forberedelsesdag</p> <p>Forslag: ved 48 timers forberedelse: Elever må få godkjent handleliste. lærer handler inn.</p> <p>OBS: 45 min kan være liten tid hvis man jobber individuelt, og derfor kan elevene ha forberedt med å ha kuttet og laget noe på forhånd under forberedelsene.</p>	<p>«vis, begrunn og forklar»</p> <p>25 min praktisk og 20 min utspørring – Derfor passer 45 min eksamen bedre enn 30 min eksamen. Hvis ikke blir det liten tid.</p> <p>Forberedelse bør ikke være del av vurderingen. Noe kan være laget av mamma</p> <p>Sterke elever må ikke velge en for enkel rett – da får de ikke vist hva de kan.</p>
	Ulemper			<p>Vanskeligere å vurdere elevene om de jobber i par. Men ved å jobbe i par får de mer tid totalt.</p> <p>Hvis elevene tar med mat / forberedelser de har laget under forberedelsestiden kan det potensielt være laget av andre. Da kan det ikke vurderes. Dessuten blir det vanskelig å vurdere teknikker og redskapsbruk dersom mye er gjort på forhånd.</p> <p>Man får ikke vist så mange metoder/teknikker om man jobber individuelt fordi det blir liten tid per elev.</p>	

Tabell 0-6: Hva trenger lærerne for å gjennomføre eksamen på en god måte?

	Utvikle oppgaver	Vurderingskriterier	Gjennomføring
Musikk	<ul style="list-style-type: none"> Faglige nettverk – lokal utveksling, lokal kursing. Dette for å bli mer samkjørte. Felles oppgaveutforming og krav. Digital kompetanse Skoleeier må legge til rette for utstyr og ressurser: Hensiktsmessige spesialrom og utstyr/instrumenter 	<ul style="list-style-type: none"> Faglige nettverk Digital kompetanse Lokale vurderingskriterier må bygge på nasjonalt gitte kriterier 	<ul style="list-style-type: none"> Faglige nettverk Digital kompetanse Hensiktsmessige spesialrom og utstyr/instrumenter
Kunst og håndverk	<ul style="list-style-type: none"> For at lærerne skal kunne utvikle gode oppgaver så har de behov for tydelige føringer fra nasjonalt hold som skisserer et rammeverk for hvordan oppgaven skal innrettes, og kan variere fra år til år. Et eksempel her er hvor stor grad av åpenhet oppgaven skal ha. I tillegg nevnes utvikling av et faglig nettverk på regionalt nivå som kan bidra til utveksling av erfaring med utvikling og gjennomføring av eksamensoppgaver. Flere mener det kan være hensiktsmessig med kvalitetssikrede eksempeloppgaver som er tilgjengelig for alle på nett. 	<ul style="list-style-type: none"> Kompetanseheving av lærere som sikrer like vurderingskriterier ved eksamen. Vurderingskriterier bør komme fra Udir slik at vurderingen av eksamen blir lik for hele landet. Vurderingskriteriene bør inneholde lav, middels og høy måloppnåelse. Felles forståelse av vurdering og tegn på måloppnåelse. I diskusjonene på samlingene har det kommet frem ulikheter ifht vurderingspraksis. Det vil alltid være lokale forskjeller, men det bør ligge tydeligere føringer icht vurdering som bør være felles for alle 	<ul style="list-style-type: none"> Økonomiske forutsetninger som sikrer at lærere har mulighet til å kjøpe inn materialer i tilknytning til eksamen. Kompetanseheving av lærere, både etter og videreutdanning i forbindelse med den nye eksamensformen. Dette kan innebære både studiepoeng eller kursing. I tillegg er en forutsetning at alle bør kunne trekkes tilfeldig opp til eksamen. Forståelse for at eksamen i praktisk estetiske fag krever en annen tilrettelegging enn muntlig eksamen i teorifag. Bl.a. mer tid mellom hver kandidat, tettere oppfølging av lærer i forberedelsen pga. verkstedarbeid.
Kroppsøving	<ul style="list-style-type: none"> Retningslinjer – Nasjonale kriterier med lokalgitte oppgaver. Disse trenger ikke være veldig konkrete og det kan åpnes for forskjellige løsninger mellom skolene, men disse er nyttige som veiledning for oppgaveutforming. Kompetanseheving → videreutdanning av KØ-lærere, opp mot utvikling av gode oppgaver Gode læringsnettverk hvor lærere får mulighet til å møtes, diskutere, lære og utvikle seg. Tid til samhandling internt på skolene, men også på tvers av skolene. Et system for sikring av eksamensoppgaver, ved en ekstern koordinator eller lignende. 	<ul style="list-style-type: none"> Ansvarlig for lokalgitte eksamener bør ha formell/fordypning i vurderingsarbeid. Kurs/studiepoeng. Lokale koordinatører med overordnet ansvar for eksamensgjennomføring, inkl. oppgaveutforming og vurdering. Retningslinjer – Nasjonale kriterier med lokalgitte oppgaver. Her foreslås det videoer som fungerer som kompetansemål slik at elevene kan vurderes etter disse, men også for at elevene selv kan se videoene og forstå lettere hvordan de ulike kompetansemålene ser ut i praksis. Gode læringsnettverk hvor lærere får mulighet til å møtes, diskutere, lære og utvikle seg. Tid til samhandling internt på skolene, men også på tvers av skolene. 	<ul style="list-style-type: none"> Retningslinjer – Nasjonale kriterier med lokalgitte oppgaver Gode læringsnettverk hvor lærere får mulighet til å møtes, diskutere, lære og utvikle seg. Tid til samhandling internt på skolene, men også på tvers av skolene. UDIR utvikler en læringsportal rettet mot gjennomføring av KØ-faget, og eksamensgjennomføring. Opprette minstekrav til rammefaktorer som alle skolene må inneha. For eksempel en basispakke med det mest nødvendige utstyret. Sikrer rettferdighet i eksamensgjennomføringen.

<p>Mat og helse</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Savner sparringspartner for utvikling av oppgaver og vurderingskriterier • Bistand til vurderingskriterier / idebank • Finne oppgaver / eksempeloppgaver fra idebank • Trenger å komme sammen i grupper for å drøfte i fylke/region – dele med hverandre og lage idebank. Det å treffes er viktigst. Det er også viktig for vurderingskriterier. Også om man kommer som sensor til annen skole - å ha en felles vurderingspraksis og tolkningsfellesskap. • Skal de være temabaserte eller kanskje kompetansemålbaserte? Heller mer bærekraft, konservering etc. f.eks. at elevene fikk et utvalg kompetansemål de må treffe som del av teksten i eksamensoppgaven. 	<ul style="list-style-type: none"> • Må endres og tilpasses • Sikre at skoleeierne har en forståelse for hva det går i. • Tolkningsfellesskap • Felles vurderingspraksis i regionen – eksaminator og sensor må ha et felles grunnlag. • Felles føringer • Udir må sørge for at skoleeier prioriterer og har felles føringer for hvordan de skal gjøre dette • Tilrettelegge for lik praksis og lokale forskjeller 	<ul style="list-style-type: none"> • Økonomi • Tid til gjennomføring • Fagkompetanse hos sensor • Tilgjengelige sensorer • Sikre at alle får likt • Muntlig eksamen må gjennomføres det året elevene har faget, og ikke senere. M&H i 9. klasse kan ikke ha eksamen i 10. Det må tilpasses. • Tid: 24 timersmodellen kan maks ha 8 elever oppe på en skole 48 timersmodellen kan maks ha 6 elever oppe på en skole Dette handler om tidsaspektet. For å ha oversikt kan ikke mer enn 4 grupper bruke kjøkkenet om gangen. Og det må være tid til å rydde mellom gruppene som er oppe. Og lærer må få tid til å se alle, ha individuelle samtale/utspørring, og gi individuelle vurderinger. Samt holde seg innenfor skolens krav.

*Tekst i grønt er skriftlige innspill på epost i etterkant av dialogmøtet.